

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “การศึกษาทบทวนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Review) เพื่อเตรียมความพร้อมในการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมอันเป็นผลจากการผลิตสินค้าและบริการ และการลงทุนต่างๆทั้งที่ประเทศไทยได้เปรียบและเสียเปรียบจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐฯ เสนอแนะแนวทางกำหนดท่าทีการเจรจาการแก้ไขปัญหาและการเตรียมตัวรับสถานการณ์ต่างๆที่อาจเกิดจากผลการเจรจาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกำหนดทิศทางและแนวทางการปรับปรุงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่รัฐควรดำเนินการในอนาคต เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาและคงสภาพความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆในตลาดสหรัฐฯ

วิธีการศึกษา

คณะนักวิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสาร Environmental review ที่ประเทศสหรัฐฯทำไว้กับประเทศชิลี ออสเตรเลีย สิงคโปร์ โมร็อกโก และประเทศในกลุ่ม CAFTA เพื่อวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลต่อการเจรจาเขตการค้าเสรีด้านสิ่งแวดล้อมไทย-สหรัฐฯ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาบริบท(context)และประเด็น(issues) การเจรจาที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมซึ่งจะมีผลต่อการเจรจาเขตการค้าเสรีด้านสิ่งแวดล้อมไทย-สหรัฐฯ รวมทั้งศึกษาผลกระทบทางสังคม-สิ่งแวดล้อมทั้งในด้านดีและด้านเสียตลอดจนความเป็นไปได้ในการพัฒนาความร่วมมือ (Cooperation) กับสหรัฐฯในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้มีเวทีสาธารณะเพื่อระดมสมองจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ผู้เชี่ยวชาญ / นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อร่วมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ คณะนักวิจัยยังได้ร่วมให้ข้อคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลในการประชุมของคณะเจรจาภายในประเทศต่อการกำหนดแนวทางท่าทีของประเทศไทยในเวทีการเจรจาต่อรองกับข้อเสนอของสหรัฐฯ

ผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะได้วิเคราะห์เนื้อหาบริบท (Context) ของ FTA ไทย-สหรัฐฯที่ว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม (Environment Chapter) แล้ว ยังได้ศึกษาครอบคลุมเนื้อหาบริบท (Context) ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมในอีก 5 บท ได้แก่ ด้านการลงทุนและข้อเสนอแนะทางกฎหมายข้อบทว่าด้วยการลงทุน ด้านการเกษตร ด้านการบริการ ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และด้านการระงับข้อพิพาท นอกจากนี้ ยังศึกษาประเด็น (Issues) สิ่งแวดล้อมที่สหรัฐฯและไทยให้ความสนใจในการเจรจา ได้แก่ ประเด็นเรื่องกัญทะเลแนวปะการัง การค้าขายสัตว์ป่า ป่าไม้และการค้าขายไม้อย่างผิดกฎหมาย สิ่งมีชีวิตดัดแปลง

พันธุกรรม (GMOs) ความหลากหลายทางชีวภาพ พลังงานและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกของเสียอันตราย (Hazardous Waste) และประเด็นเรื่องสินค้าใช้แล้ว (Used Goods) โดยได้สรุปผลการศึกษาวិเคราะห์ใน 3 หัวข้อ คือ

1. ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา
2. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม-สังคมและด้านเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและกฎระเบียบในส่วนที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ข้อเสนอแนะในการเตรียมการรับผลกระทบ

การศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในการศึกษาข้อตกลง “บทสิ่งแวดล้อม” (Environment Chapter) คือ การที่รัฐภาคีต้องมีหลักประกันว่าการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายของตนมี “ระดับสูง” (*high level of environmental protection*) และต้องบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของตนอย่างมีประสิทธิภาพ” (*to effectively enforce its environmental laws*) ซึ่งหากพิจารณาอย่างผิวเผินตามมุมมองด้านสิ่งแวดล้อม อาจถือว่าน่าจะส่งผลดีต่อการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในประเทศในช่องทางใดทางหนึ่ง แต่หากพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากบทอื่นๆ นอกเหนือไปจากบทสิ่งแวดล้อมโดยตรง จะพบความซับซ้อนและขัดแย้งกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในบทสิ่งแวดล้อมเอง และมีประเด็นที่น่าห่วงใย คือ ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาความขัดกันของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบทสิ่งแวดล้อมกับบทอื่นๆ ในการเจรจา (Inconsistency) ไม่ว่าจะเป็นตัวเนื้อความ (Context) หรือ ในการตีความหมายและนำไปใช้ (Implementation) ซึ่งข้อบทเจรจาที่มีแนวโน้มว่าจะก่อให้เกิดปัญหามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทการลงทุน (Investment Chapter) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักลงทุนสหรัฐได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันกับนักลงทุนในประเทศ และนักลงทุนจากประเทศอื่นๆ (Non-discrimination Treatment) นอกจากนี้ยังให้ความคุ้มครองว่านักลงทุนไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ประเทศคู่ค้าอาจต้องการ (Performance Requirement) และยังต้องมีหลักประกันไม่ให้เกิดการยึดทรัพย์หรือยกเลิกกิจการโดยรัฐ (Expropriation) อีกด้วย ซึ่งมาตรการคุ้มครองนักลงทุนเหล่านี้เองที่มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต่อมาได้ เนื่องจากหากไทยต้องการจะออกกฎหมายคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด ในอนาคตไทยอาจมีสิทธิถูกนักลงทุนสหรัฐฟ้องร้องผ่านทางกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐและนักลงทุน (Investor – State Dispute Settlement) ทั้งนี้ จะเห็นว่าผลที่เกิดขึ้นขัดแย้งกับเป้าหมายในบทสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องการให้รัฐคู่เจรจามีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในระดับสูง

1. เนื้อหาบริบท (Context) ของ FTA ไทย-สหรัฐฯ ที่ว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม (Environment Chapter) และเนื้อหาบริบทที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อม

1.1 บทด้านสิ่งแวดล้อม

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

1) การให้ประเทศคู่เจรจายอมรับพันธกรณีตามความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม เฉพาะฉบับที่ทั้งสองประเทศเป็นภาคีเท่านั้น

2) ประเด็นเรื่องประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย อาจทำให้ต้นทุนการผลิตและราคาสินค้าของไทยต่ำและสามารถแข่งขันในตลาดภายในของสหรัฐอเมริกาได้ดีกว่าสินค้าที่ผลิตในสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ผู้ประกอบการของสหรัฐอเมริกาซึ่งต้องดำเนินการตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด เกิดต้นทุนการผลิตสินค้าสูงกว่า ส่งผลให้การค้าระหว่างสองประเทศมิใช่การค้าเสรีที่แท้จริง

3) การไม่ประสงค์ให้มีการลดหย่อนมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ทางการค้าของประเทศคู่เจรจา

- ผลกระทบ

1) ข้อเรียกร้องการให้ประเทศคู่เจรจายอมรับพันธกรณีตามความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดนัยทางกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อไทยดำเนินการตามพันธกรณีที่ไทยมีต่ออนุสัญญาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น พิธีสารเกียวโต โดยไทยต้องดำเนินการออกมาตรการบางประการเพื่อให้แน่ใจว่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของไทยจะอยู่ในเกณฑ์ที่ไทยมีพันธกรณีตามพิธีสารเกียวโต ดังนั้นแล้วหากการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อการค้าการลงทุนเสรีของสหรัฐอเมริกา อาจถูกกล่าวหาได้ว่า ได้กระทำการเป็นเหตุให้สหรัฐอเมริกาเสียประโยชน์ นำมาซึ่งการฟ้องร้องตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีได้

2) ในด้านบวกข้อเรียกร้องว่าประเทศคู่เจรจาจะต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายอาจช่วยสร้างแรงกดดันให้กับหน่วยงานของไทยในการเร่งสร้างความเข้มแข็งให้กับการบังคับใช้กฎหมายภายใน แต่ในขณะเดียวกันอาจสร้างผลด้านลบว่า เป็นการเปิดโอกาสให้สหรัฐอเมริกามีโอกาสแทรกแซงกิจการภายในประเทศ และใช้ประเด็นที่มีใช้ประเด็นการค้าโดยตรงเป็นเงื่อนไขเพื่อประโยชน์ในทางการค้าของตน ซึ่งเป็นการบิดเบือนวัตถุประสงค์หลักของความตกลงด้านการค้าในการส่งเสริมการค้าเสรีระหว่างสองประเทศ

3) แม้จะยังไม่สามารถคาดได้ว่า กรณีใดบ้างที่อาจเข้าข่ายการลดหย่อนหรือผ่อนปรนการบังคับใช้กฎหมายภายใน แต่พอจะเล็งเห็นได้ว่าประเด็นนี้ไม่มีความหมายที่ชัดเจนและมีนัยกว้างขวางมาก จึงอาจสร้างผลกระทบให้การค้านั้นมากกว่าจะช่วยส่งเสริมให้ไทยบังคับใช้กฎหมายภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่สหรัฐอเมริกากล่าวอ้าง ดังนั้นหากการเจรจาไม่สามารถตัดทอนข้อเรียกร้องดังกล่าวนี้ได้ ไทยก็ควรใช้ระดับของความเสียหายเป็นเงื่อนไขที่ชัดเจนว่าเมื่อใดความเสียหายจึงเกิดแก่ตน

- ข้อเสนอแนะ

1) การรับรองพันธกรณีที่ไทยมีต่อความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม ควรให้มีการบัญญัติข้อความที่รับรองว่า “การปฏิบัติตามพันธกรณีที่ไทยมีต่อความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ แม้สหรัฐอเมริกาไม่ใช่ภาคีด้วยนั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดข้อตกลงการค้าเสรีนี้” เพื่อให้สหรัฐ ยอมรับพันธกรณีของไทยที่มีต่อความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่แม้สหรัฐอเมริกามีได้เป็นภาคี

2) การกำหนดมาตรฐานที่แตกต่างกันของการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม ควรให้มีการบัญญัติข้อความที่ยอมรับว่าสหรัฐอเมริกากับไทยนั้นมีมาตรฐานการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เพื่อเปิดช่องให้มีการปรับตัวทั้งในส่วนของประชาชน และปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายภายในอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ดังนั้นควรใช้ตัวบทเรื่องความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์กับไทยมากที่สุด โดยเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีความร่วมมือด้านวิชาการและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยเสริม

3) การระบุเงื่อนไขความร้ายแรงของผลกระทบ ควรระบุว่าการผ่อนปรนการบังคับใช้กฎหมายจะต้องก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง (significant damages/effects) ต่อการค้าของสองประเทศ จึงจะเข้าเงื่อนไขว่าไทยมีละเมิดตามฐานความผิดนี้ หากการผ่อนปรนการบังคับใช้กฎหมายหากมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการค้าเสรีของ 2 ประเทศ ก็ไม่ควรจะเข้าข่ายความรับผิดชอบละเมิดไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีตามข้อตกลงนี้ โดยเงื่อนไขดังกล่าวจะสร้างข้อผูกมัดที่เป็นธรรมกับไทยมากขึ้น หากต้องมีการฟ้องร้องจากสหรัฐอเมริกาในกรณีไทยไม่บังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของตนอย่างจริงจัง

4) การใช้ Mechanisms to Enhance Environmental Performance ให้เป็นประโยชน์ โดยสนับสนุนให้มีการเป็นหุ้นส่วน (partnership) โดยไทยควรมีเงื่อนไขให้สหรัฐอเมริกากำหนดให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนต่าง ๆ ของตนเข้ามามีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับผู้ที่เกี่ยวข้องของไทยเพื่อสนับสนุนให้มีการปรับปรุงการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

5) การเสนอให้ข้อตกลงการค้าเสรีมีผลบังคับใช้ระยะเวลาหนึ่งและให้มีการทบทวนผลกระทบที่เกิดจากการบังคับใช้ (FTA review) ทั้งนี้ เพื่อให้มีการทบทวนเนื้อหาของข้อตกลงเพื่อประเมินผลดี ผลเสีย และความมีประสิทธิภาพของการบังคับใช้ข้อตกลงฯ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของกฎหมายซึ่งต้องมีการทบทวนและปรับปรุงให้มีเนื้อหาและข้อบทที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันให้มากที่สุด และเพื่อประโยชน์ของประเทศไทยในการปรับตัวกับสหรัฐอเมริกา และเพื่อให้สามารถนำผลการประเมินนั้นมาอธิบายให้กับประชาชนได้รับทราบถึงผลดีและผลเสียจากข้อตกลงฯก็จะสร้างช่วยสร้างอำนาจต่อรองของไทยในการเจรจาต่อไป และลดกระแสกดดันภายในประเทศที่เกิดจากความไม่รู้ข้อมูลและความกลัวจากการไม่มีประสบการณ์การค้าเสรีกับประเทศที่มีความแตกต่างทางเศรษฐกิจอย่างมาก เช่น สหรัฐอเมริกา ลงได้ไม่มากนักน้อย

1.2 บทด้านการลงทุน

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

ข้อเรียกร้องในการเจรจาลงทุน ฝ่ายสหรัฐอเมริกาต้องการรักษาผลประโยชน์ของนักลงทุนสหรัฐฯ และเพื่อให้เกิดการคุ้มครองการลงทุน สหรัฐฯจึงได้เสนอกฎของ investor – state dispute settlement ซึ่งทำให้ออกชนสหรัฐฯ สามารถฟ้องร้องรัฐบาลของประเทศคู่ค้าได้ โดยอาศัยการอ้างว่ามีการละเมิดการคุ้มครองการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับกรอบการลงทุน 5 ประเด็นคือ

- 1) การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment)
- 2) การปฏิบัติต่อกันด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (Most-Favored Nation Treatment)
- 3) Minimum Standard of Treatment
- 4) Performance Requirement
- 5) Expropriation and Compensation

- ผลกระทบ

1) อาจเกิดปัญหา “Roll-Back Hypothesis” ซึ่งเป็นผลจากการที่เอกชนสหรัฐอเมริกาใช้กลไกการระงับข้อพิพาทเพื่อการคุ้มครองการลงทุนของนักลงทุนสหรัฐอเมริกา (Investor-State Disput Settlement) จนทำให้รัฐคู่กรณีไม่สามารถออกกฎหมายคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด

2) การบัญญัติกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยเพื่ออนุรักษ์ตามความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งไทยมีพันธกรณีในฐานะประเทศภาคีสมาชิกอาจเป็นเหตุให้นักลงทุนสหรัฐอเมริกาฟ้องร้องรัฐบาลไทย โดยอ้างการละเมิดกรอบการคุ้มครองการลงทุน

3) อาจเกิดปัญหา “Pollution Haven” คือ ประเทศกำลังพัฒนากลายเป็นแหล่งรองรับมลพิษจากการลงทุนของประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากการที่ผู้ลงทุนส่วนใหญ่ของประเทศพัฒนาแล้ว พยายามแสวงหาฐานการผลิตที่มีต้นทุนต่ำ อันจะมีผลให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ซึ่งรวมถึงฐานการผลิตที่มีมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่ต่ำกว่า

4) ปัญหาที่รัฐบาลไทยอาจต้องชดเชยค่าเสียหายให้กับเอกชนสหรัฐอเมริการกรณีเอกชนสหรัฐ-อเมริกานะข้อพิพาทจากกลไกระงับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุนสหรัฐอเมริกา และ ยังส่งผลให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

5) การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อาจทำให้เกิดอสมมาตรของอำนาจต่อรองระหว่างกลุ่มทุนกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่นที่ต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจจากกลุ่มทุน จนทำให้ไม่สามารถปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้ โดยผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดจากการเปิดเสรีการลงทุน ภายใต้กลไกการระงับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุนสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มที่จะยิ่งทำลายความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กร

ท้องถิ่น ทำให้รัฐและองค์กรท้องถิ่นไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้

● ข้อเสนอแนะ

1) บัญญัติบทสิ่งแวดล้อมในลักษณะ “Carve-out” คือ ไม่ตกอยู่ในบังคับของข้อตกลงเกี่ยวกับการเปิดเสรีการลงทุน หรือ ให้บทสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเหนือกว่าบทลงทุนกรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้น

2) บัญญัติบทลงทุนไม่ให้เอกชนมีสิทธิฟ้องร้องรัฐ หากการดำเนินการของรัฐเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

- เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- การปกป้องและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
- เพื่อความสงบสุขของสาธารณชนและแก้ไขความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความรุนแรงหรือวุ่นวายของบ้านเมือง
- เพื่อปกป้องสุขภาพและอนามัยของสาธารณชน
- เพื่อความมั่นคงของประเทศ
- เพื่อพิทักษ์รักษาภูมิปัญญาพื้นบ้านและรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของท้องถิ่น

3) การบรรจุเรื่องการปฏิบัติตามพันธกรณีความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมของไทยไว้ใน Conforming measures เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการฟ้องร้องภายใต้กลไกระงับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุนสหรัฐอเมริกา ในกรณีที่ไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม

4) การระบุความชัดเจนของความหมาย “like circumstances” ในกรอบการคุ้มครองการลงทุนประเด็นการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ เพราะจากการศึกษาพบว่า มักถูกนำมาเป็นประเด็นฟ้องร้องภายใต้กลไกระงับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุนสหรัฐอเมริกา

5) กรอบการคุ้มครองการลงทุนประเด็น Expropriation and Compensation ควรยกเว้นกรณีที่รัฐมีความจำเป็นในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของมนุษย์

6) การบัญญัติมาตรฐานขั้นต่ำในการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักลงทุน (Standards for Environment Management System) ให้ถือเป็น Obligation ไม่อาจนำมาเป็นเหตุให้เกิดการฟ้องร้องได้ นอกจากนี้ ควรกำหนดขอบเขตการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ชัดเจน และมีการนำหลักเกณฑ์ Environment Assessment ของ MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency) มาประยุกต์ใช้ในการพิจารณามาตรฐานนักลงทุน รวมทั้งอาจนำเรื่อง Admission and Establishment, Incentives, Technology Transfer และ Social Responsibility มาพิจารณาร่วมด้วย โดยไม่ถือเป็นอุปสรรคของการเปิดเสรีการลงทุน และไม่ผิดต่อข้อตกลงการเปิดเสรีการค้าในการจัดทำเขตการค้าเสรี รวมทั้งนำกลไกเรื่องมาตรการประกันการก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักลงทุนมาบัญญัติรวมไว้ด้วย

7) ข้อเสนอและข้อสังเกตต่อกลไกการระงับข้อพิพาทเพื่อการคุ้มครองการลงทุนของนักลงทุนสหรัฐอเมริกา มีดังนี้

- การใช้ระบบอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐกับนักลงทุนไม่ควรถูกระบุเข้าไว้ตั้งแต่ต้นของการทำสัญญา แต่ควรมีจุดยืนว่าในการระงับข้อพิพาทนั้นให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายเป็นผู้เลือกว่าจะใช้ระบบใด โดยไม่จำเป็นต้องใช้ระบบอนุญาโตตุลาการทั้งหมด หากจำเป็นต้องมีกลไกดังกล่าว ควรเจรจาต่อรองให้กลไกการระงับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุนสหรัฐอเมริกา มีการบังคับใช้ชั่วคราว (Temporary Investor-State Dispute Settlement) เท่านั้น
- การใช้การอนุญาโตตุลาการ ต้องไม่ใช่ประเด็นข้อพิพาทที่เกี่ยวกับ Core Sovereignty ที่บัญญัติไว้ใน General Exception และใน Specific Exception ของข้อตกลงเขตการค้าเสรี รวมทั้งไม่ใช่ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การยอมรับกลไกการระงับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุนสหรัฐอเมริกา ในข้อตกลงเขตการค้าเสรี นั้น ถือเป็นการที่รัฐยอมลดอำนาจอธิปไตยไปผูกพันกับเอกชน

1.3 ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย FTA ไทย-สหรัฐฯ ขอบทว่าด้วยการลงทุน

นักวิจัยได้ศึกษา Templates ของขอบทว่าด้วยการลงทุนที่สหรัฐฯลงนามข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ และได้วิเคราะห์รายมาตราตามลำดับ โดยมุ่งเน้นไปที่มาตราซึ่งบัญญัติเป็นผลกระทบต่อประเทศไทย รวมทั้งได้สรุปประเด็นปัญหาด้านกฎหมาย และให้ข้อเสนอแนะต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อการเปิดเสรีการค้าที่พอเหมาะอย่างเป็นระบบ

- การวิเคราะห์ขอบทว่าด้วยการลงทุน

มาตรา 1 Scope and Coverage

ขอบท : นิยาม “Investor” และ “Covered Investment” ครอบคลุมกว้างขวาง และต้องศึกษาบทนิยามที่อยู่ภายใต้บทบัญญัติใน “General Definition Clause”

ผลต่อไทย :

1) ไทยในฐานะรัฐเจ้าบ้าน (Host Country) ต้องให้สิทธิเยี่ยงคนชาติในระดับ Pre-Establishment แก่นักลงทุนสหรัฐฯซึ่งไม่ปรากฏใน BIT Model เก่า มาก่อน เพราะที่ผ่านมาการลงทุนถือเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐเจ้าบ้านในการกำหนด มาตรการกีดกันกรอง คัดสรรนักลงทุนต่างชาติ ที่จะเข้ามาทำประโยชน์แก่ประเทศไทย และ ให้เป็นไปตามแผน นโยบายทางเศรษฐกิจของชาติทั้งระยะสั้น และ ระยะยาว

2) การได้สิทธิในการเข้ามาลงทุนและควบคุมการลงทุนทั้งการลงทุนทางตรง และ ทางอ้อม (Indirect Own or Control Investment) นักลงทุนสหรัฐฯได้รับการคุ้มครองและได้รับ

สิทธิประโยชน์มากมายภายใต้ข้อตกลง FTA ได้แก่ การเข้ามาและได้รับอนุญาตการลงทุน (Entry, Admission and Establishment) การคุ้มครองการเวนคืนยึดทรัพย์สินทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการบังคับใช้กฎหมายไทย (Full Protection from Expropriation) การชดเชยและการได้รับดอกเบี้ย อันเนื่องมาจากการชดเชย การเวนคืน ยึดทรัพย์สิน (Full Protection and Security)

3) การป้องกันการถูกทำลายโดยการจลาจลและการใช้กำลัง แม้ว่าเป็นการกระทำของเอกชนก็ตาม

4) การได้รับสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจการลงทุนทั้ง Tax Incentives และ Non-tax Incentives

5) การส่งผลกำไรจากการลงทุนออกนอกประเทศได้โดยเสรี (Entitled to Freely Fund Transfer)

6) การนำข้อพิพาทสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Dispute Settlement) เปิดโอกาสให้นักลงทุนสหรัฐฟ้องร้องไทยได้

7) การได้รับประโยชน์จากข้อบทเรื่องผู้บริหารจัดการ (Management, Director) ซึ่งให้สิทธิเป็นคนต่างชาติได้ 100% รวมทั้งสิทธิเรื่องอัตราส่วนการถือครองหุ้น (Equity ratio) ของคนต่างชาติสามารถเป็น 100 % หรือ ได้สิทธิ Cumulative Equity Ratio ภายใต้ความตกลงที่ไทยตกลงไว้กับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ตามหลัก Most-Favoured Nation Treatment (MFN) ที่สหรัฐร้องขอ

8) การได้รับผลประโยชน์ตามความตกลงภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศอื่นๆ ที่ไทยทำไว้ทั้งระบบทวิภาคี และพหุภาคี

9) การได้รับประโยชน์ตามกฎหมาย และมาตรการการลงทุนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ตามหลักการ National Treatment (NT) และหลักการ MFN

มาตรา 2 Relations to Other Chapters

ข้อบท : บัญญัติยอมรับว่า หากเกิดความขัดแย้งระหว่างบทลงทุนกับบทอื่นๆ ให้ถือว่า บทอื่นมีความสำคัญเหนือกว่า

ผลต่อไทย :

1) ประเด็น Indirect Expropriation จะถูกนำมาพิจารณาเป็นรายกรณี ไม่ถือว่าตกอยู่ภายใต้ข้อบทสิ่งแวดลอม แต่ต้องนำข้อพิพาทสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการให้ชี้ขาดว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการลงทุนหรือไม่

2) มาตรการและข้อบทการลงทุนไม่นำไปปรับใช้กับการนำพันธบัตร หรือหลักทรัพย์ใดๆ ที่ต้องนำมาวางเป็นประกันในการให้บริการ และการค้าบริการ

มาตรา 3 National Treatment

ข้อบท : นำ NT มาปรับใช้ในระดับ Pre-Establishment ของการลงทุน และรัฐไทยต้องปฏิบัติต่อนักลงทุนสหรัฐเช่นเดียวกับคนชาติ (NT) รวมไปถึงการลงทุนระดับท้องถิ่น

ผลต่อไทย :

- 1) การลงทุนและนักลงทุนของไทยและสหรัฐมีฐานะเท่าเทียมกัน
- 2) ไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดสรร กลั่นกรอง การลงทุนและนักลงทุน รวมทั้งไม่อาจนำมาเป็นเงื่อนไขในการรับการลงทุน หรือ เงื่อนไขในการส่งเสริมการลงทุน หรือ มาตรการการลงทุนอื่นใดมาบังคับใช้ ถือเป็น TRIMS-Plus โดยผ่านกลไกการเจรจาในลักษณะ Negative List Approach กระทบอำนาจอธิปไตย (Core Sovereignty) ของไทย

มาตรา 4 Most-Favored Nation Treatment

ข้อบท: ไทยต้องให้การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่งแก่นักลงทุนและการลงทุนสหรัฐ เช่นเดียวกับที่ให้แก่ชาติอื่นๆ

ผลต่อไทย: ไทยต้องให้สิทธิประโยชน์อื่นใดที่ให้แก่การลงทุนและการลงทุนภายใต้ความตกลงระดับภูมิภาคหรือระดับทวิภาคีที่ไทยร่วมลงนามไว้ เช่น ความร่วมมือในกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งเท่ากับสหรัฐเรียกว่า ASEAN-Plus เว้นแต่ฝ่ายไทยจะได้ทำการสงวนสิทธิ ไม่ให้ FTA ได้รับประโยชน์ด้วย

มาตรา 5 Minimum Standard of Treatment

ข้อบท : นำกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศมาปรับใช้ สหรัฐเรียกร้องการปฏิบัติที่ดีกว่าที่สุทธระหว่างหลัก NT, MFN และ Minimum Standard และหากสหรัฐปฏิบัติผิดในข้อบท หรือ พันธกรณีภายใต้ความตกลงใดๆซึ่งสหรัฐไม่ได้เป็นภาคีสมาชิก ไม่ถือว่าสหรัฐปฏิบัติผิดข้อบท หรือ พันธกรณีนั้น นอกจากนี้ ยังมีบัญญัติให้ไทยต้องรับผิดชอบในความสูญหายหรือเสียหายใดๆที่เกิดจากเหตุสุดวิสัยไม่ถือเป็นข้อยกเว้น รวมทั้งไทยต้องรับผิดชอบทุกประการในการใช้อำนาจตามกฎหมายไม่ว่าจะโดยการบังคับหรือโดยอำนาจตามกฎหมาย โดยไทยต้องให้การชดเชยค่าเสียหายตามหลัก Prompt, Adequate, and Effective เช่นเดียวกับการชดเชยค่าเสียหายจากการยึดทรัพย์

ผลต่อไทย:

- 1) สหรัฐต้องได้รับสิทธิประโยชน์ที่ดีกว่าซึ่งไทยให้กับภาคีสมาชิกใดๆในสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ไทยร่วมเป็นภาคีสมาชิกด้วย แต่พันธกรณีที่ต้องผูกพันนั้น สหรัฐไม่ต้องการผูกพันและไทยไม่สามารถบังคับได้
- 2) เหตุสุดวิสัยไม่เป็นข้อยกเว้น รัฐบาลไทยยังต้องรับผิดชอบแม้จะได้ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความรับผิดชอบของรัฐ (State Responsibility) แล้วก็ตาม และ

หากรัฐบาลไทยไม่คุ้มครองการลงทุนหรือนักลงทุนสหรัฐ หรือ คุ้มครองบกพร่อง รัฐไทยต้องชดเชยแบบเดียวกับการเวนคืน-ยึดทรัพย์ในทุกกรณี

มาตรา 6 Expropriations and Compensation

ข้อบท : บัญญัติให้ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีการยึดทรัพย์จากนักลงทุนสหรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และหากมีการชดเชย บัญญัติให้ต้องกระทำโดยทันทีก่อนการยึดทรัพย์หรือเวนคืนจะได้กระทำขึ้น (before the expropriation took place) เงินที่ได้จากการชดเชย นักลงทุนสหรัฐสามารถนำส่งออกนอกประเทศได้โดยเสรี และบัญญัติให้ต้องชดเชยพร้อมดอกเบี้ยในอัตราที่เหมาะสมตามทางการพาณิชย์นับแต่วันที่เวนคืน-ยึดทรัพย์จนถึงวันที่ได้รับการชดเชย โดยได้คำนวณค่าการชดเชยให้แล้วเสร็จก่อนกระทำการยึดทรัพย์

ผลต่อไทย : หากรัฐบาลไทยยึดทรัพย์นักลงทุนสหรัฐหรือการลงทุนสหรัฐทางอ้อม นั้นหมายความว่า ไทยไม่เพียงแต่ต้องรับผิดชอบใช้คืนทรัพย์สินตามหลักการเวนคืน-ยึดทรัพย์ แต่ยังต้องถูกเรียกร้องให้ชำระดอกเบี้ยโดยอัตโนมัตินับแต่วันที่ถูกต้องความว่ายึดทรัพย์ทางอ้อม

มาตรา 7 Transfers

ข้อบท : นักลงทุนสหรัฐสามารถโอนเงินหรือผลประโยชน์ลักษณะใดๆออกนอกประเทศเจ้าบ้านได้อย่างเสรีโดยไม่ถูกจำกัด และสามารถใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตามอัตราท้องตลาดในเวลาทำการโอนผลต่อไทย: เกี่ยวโยงกับมาตรา 1 ประเด็นบทนิยามของการลงทุน นั่นคือ บทนิยามของการลงทุนกว้างขวางแค่ไหน ผลกำไรหรือผลประโยชน์จากการลงทุนก็กว้างขวางเท่านั้น เพราะเป็นผลเกี่ยวเนื่องกัน ดังนั้น การโอนเงินจึงสามารถกระทำได้โดยไม่จำกัด หากการลงทุนถูกนิยามไว้ไม่จำกัด

มาตรา 8 Performance Requirements

ข้อบท : มาตรการทางการลงทุนที่ถูกกำหนดห้ามภายใต้มาตรา 8 จะครอบคลุมกว้างกว่า TRIMS ในข้อตกลง FTA ไม่ว่าจะถูกกำหนดเป็นเงื่อนไข (มาตรา 8.2) หรือ แม้ไม่ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขการรับการลงทุน (มาตรา 8.1) ก็กระทำไม่ได้

ผลต่อไทย :

1) ผลประโยชน์ต่างๆที่ไทยควรจะได้จากการลงทุน เช่น การถ่ายโอนเทคโนโลยี การพัฒนาวิทยาการ การบริหารการจัดการ การตลาด หรือ มาตรการอื่นใดที่ไทยเคยใช้เพื่อส่งเสริมการลงทุนจึงไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไป นั่นเท่ากับว่า มาตรการต่างๆบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนเดียวภายในการดำเนินการภายในองค์กรของผู้ประกอบการเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคมไทย

2) ความเชื่อที่ว่า การลงทุนจะช่วยดึงดูดเงินเข้าประเทศก็ไม่ใช่เช่นนั้น เพราะในที่สุดเงินลงทุนที่นำเข้ามาในไทยจะถูกส่งออกไปทั้งหมดพร้อมกับกำไร ทนหมุนเวียนที่คงเหลือในประเทศก็เกินไปเพื่อการดำเนินการทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ของเจ้าของบริษัท (To maximize profit)

3) การบัญญัติให้สามารถกำหนดมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมได้ แต่ไม่ได้มีบทบัญญัติเรื่องการบังคับตามมาตรการทางสิ่งแวดล้อม ยิ่งกว่านั้นในข้อบทการลงทุนบัญญัติไว้ชัดเจนว่า มาตรการดังกล่าวต้องไม่ขัดกับข้อตกลง FTA (law and regulations that are not inconsistent with this Agreement) ซึ่งเท่ากับว่า ข้อพิพาทเรื่องสิ่งแวดล้อมกับนักลงทุนย่อมตกอยู่ภายใต้ข้อบทการลงทุน หากกระทำการลงทุน

มาตรา 9 Senior Management and Boards of Directors

ข้อบท : บัญญัติห้ามไม่ให้มีข้อจำกัดในเรื่องสัญชาติของผู้บริหาร ทำให้ต่างชาติสามารถเป็นผู้ถือครองหุ้นในบริษัทเอกชนได้ 100% และไม่ให้อำนาจการบริหารจัดการเหนือการลงทุนต้องสูญเสีย หรือ ด้อยลงไป

ผลต่อไทย :

1) กฎระเบียบต่างๆที่ไทยเคยกำหนดไว้เพื่ออำนาจในการควบคุม บริหาร และ ดูแลองค์กรธุรกิจไม่สามารถทำได้อีกต่อไป กล่าวคือ ไทยไม่สามารถกำหนดอัตราส่วนการถือครองหุ้นในบริษัทเอกชน (Limitation of Equity Ratio) ได้อีกต่อไป ซึ่งเท่ากับว่า ไทยไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของบริษัทต่างชาติ หรือ เป็นคณะกรรมการบริหารของบริษัทเหมือนเช่นที่เคยทำได้

2) คนไทยไม่มีโอกาสเข้าไปก้าวเข้าไปในธุรกิจที่นักลงทุนต่างชาติเป็นเจ้าของทั้งหมดได้

มาตรา 10 Investment and Environment

ข้อบท : ตกอยู่ภายใต้บริบทที่ว่า “Measure otherwise consistent with this Chapter”

มาตรา 12 Non-Conforming Measures

ข้อบท : ไทยจะไม่สามารถใช้มาตรการในการให้นักลงทุนขาย หรือ จำหน่ายจ่ายโอน หรือถอนการลงทุน ด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสัญชาติของนักลงทุน

มาตรา 14 การยุติข้อพิพาท

ข้อบท : บัญญัติให้สิทธิเอกชนในการฟ้องร้องรัฐได้โดยตรง คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการถือเป็นที่สุดและผูกพันคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดในทันที หากต้องมีการจ่ายค่าชดเชย รัฐไม่สามารถเรียกร้องหักกลบกับเงินที่นักลงทุนได้รับจากการชดเชย

ผลต่อไทย :

1) ประเทศไทยมีโอกาสเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องให้ชดเชยค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินมหาศาล รัฐบาลจะหาทางออกโดยยอมแพ้เพื่อแลกกับการที่ไม่ต้องถูกฟ้องร้องโดยเอกชน โดยอาจยอมไม่ออกกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่เป็นการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรือ คนชาติ หรือ อาจยอมยกเลิกกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เช่นนี้อำนาจอธิปไตยทางนิติบัญญัติของไทยก็จะถูกกระทบไปด้วย

2) นักลงทุนต่างชาติมีสิทธิมากกว่านักลงทุนไทยในการฟ้องร้องรัฐได้ เนื่องจากเป็นสิทธิของนักลงทุนต่างชาติภายใต้ข้อกำหนดเรื่องการคุ้มครองการลงทุนคนต่างด้าว

มาตรา 15 การนำข้อพิพาทสู่การอนุญาโตตุลาการ

ข้อบท : ข้อพิพาทใดๆ ที่ผิดต่อข้อตกลง FTA เช่น การผิดหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการลงทุน ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับการลงทุน หรือ นักลงทุนไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ต้องนำสู่การอนุญาโตตุลาการ

ผลต่อไทย : ศาลไทยต้อง enforce arbitration award ในข้อตกลง FTA ซึ่งเรียกร้องให้ศาลไทยบังคับตาม Arbitration Award ทันที

มาตรา 16 Consent of Each Party to Arbitration

ข้อบท : เนื่องจากการอนุญาโตตุลาการต้องได้รับความยินยอมจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายและเป็นไปตามบทบัญญัติ ICSID เรื่องเขตอำนาจเหนือการชี้ขาดข้อพิพาท จึงต้องให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร

มาตรา 21 Governing Law

ข้อบท : ให้บังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายที่คู่เจรจาสันติชอบในข้อตกลง แต่หากคู่เจรจาไม่ได้ตกลงกันไว้ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ การตีความภายใต้ข้อบทเกี่ยวกับการยุติข้อพิพาทให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการความร่วมมือและคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการซึ่งต้องสอดคล้องกับความเห็นหรือการตีความของคณะกรรมการความร่วมมือหรือหากคณะกรรมการร่วมมือไม่ให้คำตัดสิน ให้อำนาจตกเป็นของอนุญาโตตุลาการ

มาตรา 25

ข้อบท : ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามข้อตกลง FTA ให้ถือว่าข้อพิพาททางการค้าพาณิชย์

มาตรา 29

ข้อบท : บัญญัติมาตรการจำกัดการส่งออกเงินเมื่อมีภาวะเสียดุลทางการเงิน

ผลต่อไทย : แม้จะบัญญัติให้มีมาตรการนี้ แต่กลับตกอยู่ภายใต้มาตรการของ IMF กล่าวคือการใช้มาตรการนี้ได้ ต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจ และความเสียหายทางเศรษฐกิจของคู่เจรจาอีกฝ่ายหนึ่ง

● สรุปปัญหาทางด้านกฎหมาย

- 1) บทนิยามของ “นักลงทุน” กับ “การลงทุน”
- 2) ปัญหากระบวนการทำข้อตกลง FTA เช่น การมีผลผูกพัน การเริ่มมีผลบังคับใช้ การมีผลของข้อตกลงชั่วคราว การแก้ไขเพิ่มเติม การแก้ไขเปลี่ยนแปลง การสิ้นสุดของข้อตกลง ขอบข่ายการบังคับใช้ (Coverage) การบอกเลิกสนธิสัญญา การตั้งข้อสงวน และการมีผลของข้อตกลงต่อประเทศที่สาม
- 3) ปัญหาของกระบวนการเจรจา และ ความสอดคล้องกับกระบวนการภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ
- 4) ปัญหาอธิปไตยของชาติ ทั้งทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ
- 5) ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม
- 6) ปัญหาการยุติข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ
- 7) ปัญหาของการเจรจาในลักษณะ Negative List, Sensitive List กับ Negative List Approach และ Positive List Approach
- 8) ประเด็นการเวนคืนยึดทรัพย์
- 9) ประเด็นการตั้งข้อยกเว้น และ ข้อสงวนต่างๆ
- 10) Liberalization Model: Sectoral, Investment Control, Selective Liberalization, Regional industrialization programme, Mutual national treatment, Combined national treatment/Most-Favoured-nation treatment” (NT/MFN), Hybrid model”
- 11) ปัญหาเกี่ยวกับภาษีทางตรงและทางอ้อม (Transfer Pricing, Tax Avoidance และ Tax Planning)
- 12) กรอบของการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นแบบ Comprehensive ไม่ใช่การต่อรองผลประโยชน์เป็นบางเรื่อง เพราะจะทำให้ไทยเสียเปรียบในที่สุด

● ข้อเสนอแนะ

- 1) ปฏิรูปกรอบของกฎหมายเกี่ยวกับการลงทุนและมาตรการการลงทุน
- 2) เปิดตลาดบริการในบางภาคส่วนที่สร้างการแข่งขันซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ
- 3) ปฏิรูปกฎหมายภายในเกี่ยวกับการค้า เช่น ระบบภาษีศุลกากร ภาษีเงินได้ การบริหารจัดการ การจัดการรัฐวิสาหกิจ การจัดการกับระบบคอร์รัปชั่น ระบบการจัดซื้อ-จัดจ้าง ระบบเทคโนโลยี ระบบมาตรฐานอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภค การคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายการแข่งขันที่เป็นธรรม กรอบของกฎหมายและสถาบันเกี่ยวกับการค้า-การลงทุนที่โปร่งใส รวมทั้งระบบกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- 4) ตั้งข้อสงวนในส่วนที่กระทบต่อภาคสาธารณะ และบริการสาธารณะ
- 5) ไม่ยอมรับการเรียกร้องของสหรัฐฯ เรื่อง IP Protection โดยเฉพาะประเด็นสิทธิบัตรยา การวินิจฉัยโรค และการรักษาพยาบาล

- 6) มีมาตรการป้องกันการเข้าถึงฐานทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติทางชีวภาพ
- 7) พัฒนาศักยภาพคนไทยอย่างยั่งยืนด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
- 8) ยึดหลักการพัฒนาตามรูปแบบ Sustainable Development

1.4 บทด้านการเกษตร

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

- 1) การค้าสินค้า

- มุ่งขจัดภาษีศุลกากรและภาษีอื่นและค่าธรรมเนียมต่างๆ ในการค้าระหว่างประเทศ คู่เจรจาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยยินยอมให้มีช่วงเวลาปรับตัวในรายการสินค้าที่อาจสร้างความกระทบกระเทือนต่อการนำเข้า
- ให้มีการขจัดอุปสรรคการค้าที่ไม่ใช่ภาษีต่างๆ ในประเทศไทยที่มีต่อสินค้าส่งออกของสหรัฐอเมริกา รวมถึงอุปสรรคอันเกิดจากการออกใบอนุญาตสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าอื่นๆ จัดการบริหาร อันมีลักษณะจำกัดต่อการใช้มาตรการโควตาภาษี (Tariff-rate Quotas) ขจัดข้อจำกัดทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมอันจะมีผลกระทบต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ของสหรัฐอเมริกา และให้ขจัดมาตรการอันเป็นการจำกัดใดๆ ที่ผู้ทำธุรกิจส่งออกของสหรัฐอเมริกาบ่งชี้ได้

- 2) มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measure: SPS)

- มุ่งให้ประเทศไทยยืนยันอีกครั้งในข้อตกลงของการประชุมองค์การการค้าโลกในเรื่อง SPS และให้ประเทศไทยยกเลิกมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช ใดๆ ที่ไม่สมเหตุสมผลลงด้วย
- มุ่งให้มีการเสริมสร้างความร่วมมือกันกับประเทศไทยในข้อตกลงเกี่ยวกับมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชขององค์การการค้าโลก และให้มีการเสริมสร้างการประสานงานกับประเทศไทยในองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนามาตรฐาน แนวปฏิบัติ และ ข้อเสนอแนะใดๆ ที่เกี่ยวกับสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชด้วย

- ผลกระทบ

- 1) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการขยายกิจกรรมการผลิตจากผลการศึกษาพบว่า ผลจากการเปิดเสรีการค้าจากการจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทย – สหรัฐอเมริกา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต (Structure Effect) และอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดการผลิต (Scale Effect) ด้วย อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมการผลิตเพื่อการส่งออกส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบการเกษตรเชิงเดี่ยว (Monoculture) มากขึ้น จะเป็นการเพิ่มผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรมากขึ้น รวมทั้งมลพิษที่ปล่อยออกจากกิจกรรมในการผลิต การแปรรูป การขนส่ง และการบริโภค

2) ผลกระทบจากการลดมาตรการอุดหนุนภาคเกษตรกรรม

- ผลกระทบของการลดการอุดหนุนที่บิดเบือนการค้า จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตทางการเกษตร และจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านการเกษตร กล่าวคือ เมื่อประเทศที่พัฒนาแล้วลดมาตรการอุดหนุนที่บิดเบือนการค้า ก็จะมีผลโดยตรงต่อการลดราคาผลผลิตที่เกษตรกรในประเทศเหล่านั้นได้รับ ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจที่จะทำการผลิต ทำให้ปริมาณผลผลิตลดลง ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรในตลาดสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลในทางตรงกันข้ามสำหรับเกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนา เกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนาจะทำการผลิตเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากแรงจูงใจทางด้านราคาเพื่อส่งผลผลิตมาขายทดแทนปริมาณผลผลิตที่ลดลงไป การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมในประเทศที่พัฒนาแล้วดีขึ้น แต่จะทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศกำลังพัฒนามากขึ้นแทน
- ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลดมาตรการอุดหนุนการผลิตในประเทศ (Domestic Support) ที่เป็นมาตรการที่มีผลบิดเบือนการค้าและการผลิต (Amber Box) สามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ
 - (1) ผลกระทบในประเทศที่ลดการอุดหนุน ผลกระทบในทางบวก เช่น ลดปัญหาการเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของแพลงตอนพืชในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (Eutrophication) เนื่องมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษในแหล่งน้ำเพิ่มระดับน้ำใต้ดิน เป็นผลดีต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ ผลกระทบทางบวกต่อจุลินทรีย์ที่อยู่ในดิน เนื่องจากการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร ลดปัญหาการพังทลายของหน้าดิน ลดผลกระทบต่อแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อพืช หรือสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่เป้าหมาย เนื่องจากมีลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเพิ่มความหลากหลายของพันธุ์พืชเพื่อลดความเสี่ยงต่อปัญหาศัตรูพืช รวมทั้งผลกระทบในทางลบ เช่น เนื่องจากผลกระทบในเชิงการทดแทนผลผลิต (Output Substitution Impact) และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ คือ ถ้าพื้นที่การเกษตรเดิมมีรูปแบบการผลิตทางการเกษตรที่ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมสูงอยู่แล้ว หากมีการลดมาตรการอุดหนุนการผลิต ส่งผลกระทบต่อราคาผลผลิตของเกษตรกร และทำให้เกิดการลดพื้นที่ที่มีการผลิต ก็จะเป็นผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน
 - (2) ผลกระทบต่อประเทศอื่น (เนื่องจากการลดอุดหนุน) ผลจากการลดมาตรการอุดหนุนภายใต้ Amber Box ของประเทศที่พัฒนาแล้ว มีผลกระทบต่อเพิ่มการผลิตในประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของราคาผลผลิต (Input

Substitution Impact) นอกจากนี้ คาดว่าจะเกิดผลกระทบทางลบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การเพิ่มการผลิตของระบบเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นผลให้ธาตุอาหารในดินลดลงมากขึ้น รวมทั้งปัญหาการพังทลายของหน้าดิน

- ข้อเสนอแนะ

1) การบัญญัติการสงวนสิทธิในการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่ใช้สำหรับภาคเกษตรกรรมเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน มาตรการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในไร่นา ฯลฯ ยืนยันสิทธิของประเทศไทยในการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก เช่น อนุสัญญาการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคเกษตรของประเทศไทย – สหรัฐอเมริกา ว่าการปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภายในที่จะต้องขจัดให้หมดไปภายหลังการเปิดเสรีภาคเกษตร

2) การจัดเตรียมแผนงาน โครงการ และมาตรการเพื่อรองรับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องมาจากการขยายการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่จะได้ประโยชน์จากการลดภาษีนำเข้าของสหรัฐอเมริกา

1.5 บทด้านการบริการ : กรณีภาคบริการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

การท่องเที่ยวถือเป็นสาขาด้านการบริการที่สำคัญสาขาหนึ่งซึ่งสหรัฐฯให้ความสนใจ การท่องเที่ยวในที่นี้ รวมถึงกิจกรรมการบริการทุกอย่างที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การขายตั๋วจองที่พัก ขยายของที่ระลึก การนำเที่ยว บริการอาหารและจัดเลี้ยง การขนส่งนักท่องเที่ยว ฯลฯ

- ผลกระทบด้านสังคม

1) การต้องออกจากอาชีพที่ทำอยู่ เพราะเหตุที่ไม่สามารถแข่งขันต่อไปได้ในธุรกิจ การประกอบอาชีพใหม่หรือการทำ Retraining เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่อาชีพใหม่ก็อาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับบุคคลในบางกลุ่มอาชีพหรืออายุ

2) การต้องโยกย้ายถิ่นฐานจากเดิม เพื่อหลีกเลี่ยงแก่ธุรกิจบริการ (เช่น การฝึกฝนภาคอุตสาหกรรมหรือการวางท่อก๊าซ เป็นต้น) แม้จะมีการจ่ายค่าชดเชย แต่การต้องทิ้งถิ่นฐานเดิมหรือต้องจากพื้นที่บรรพบุรุษมักจะมีต้นทุนทางจิตใจที่ชดเชยไม่ได้ด้วยตัวเงิน

3) ผลกระทบในลักษณะที่เป็น Social Tension หรือความตึงเครียดทางสังคม เพราะมีการเข้ามาของผู้ประกอบการรายใหม่

4) การแข่งที่เสรี แต่ (อาจจะ) ไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดการได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างผู้ประกอบการฝ่ายไทยและต่างชาติ ที่รัฐบาลไทยเองอาจจะคุ้มครองไม่ได้หรือกระทำไม่ได้ทั่วถึงท้ายที่สุดทำให้ผู้ประกอบการฝ่ายไทยเป็นผู้เสียเปรียบในการแข่งขัน

5) การพึ่งพาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี อาจจะทำให้สังคมไทยตกอยู่ในสภาพอ่อนแอ เปลี่ยนทางเศรษฐกิจ-เทคโนโลยีและความคิดริเริ่ม

6) รัฐ และอำนาจรัฐอาจจะถูกรบงาบหรือแทรกแซงได้ด้วยทุนต่างชาติ ทำให้ไม่อาจคุ้มครองบุคคลและผลประโยชน์ของชาติได้ ตกอยู่ในสภาพอาณานิคมทางเศรษฐกิจที่อาศัยกลไกการค้าเสรีครอบงำสังคม และระบอบการปกครองได้

7) ประเด็นความมั่นคง (National Security) ที่เกิดจากการทำ Cross-Border Supply ของธุรกิจบริการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงทางทหาร หรือ ความมั่นคงทางสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นได้จากการใช้เทคโนโลยีผลิตอุปทานด้านบริการ (Service Supply) โดยประเทศคู่สัญญา ไม่ต้องผ่านระบบการตรวจสอบใดๆ จากประเทศไทยเลย (เช่น การยิงสัญญาณดาวเทียมโดยตรงในการให้บริการภาพยนตร์หรือวิดีโอ) ทำให้ไม่อาจควบคุมตรวจสอบเนื้อหาของบริการเหล่านั้นได้

- ข้อสังเกต

ไม่ควรใช้กฎหมายที่มีผลต่อการค้ามาขัดขวางข้อตกลงทางการค้า และการลงทุน

1.6 บทด้านทรัพย์สินทางปัญญา

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

1) ต้องการให้ประเทศคู่เจรจาขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรให้ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ทั้งพืช สัตว์ และจุลินทรีย์

2) ต้องการให้ประเทศคู่เจรจาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants 1991 หรือ อนุสัญญาอุโปฟ) กรอบเจรจาทั้งสองประเด็นของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มไม่แตกต่างกันและมีความเกี่ยวพันกัน กล่าวคือ ต้องการให้ประเทศคู่เจรจาปรับเปลี่ยนระบบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในสิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตโดยต้องการให้ใช้กฎหมายสิทธิบัตรเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ทั้งพืช สัตว์ และจุลินทรีย์

- ผลกระทบ

1) ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสิทธิบัตรของไทย เนื่องจากตามกฎหมายสิทธิบัตรของไทยในปัจจุบัน ให้การคุ้มครองเฉพาะจุลินทรีย์ที่มีการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเท่านั้น ไม่รวมถึงพืชและสัตว์

2) ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายของไทยในการคุ้มครองพันธุ์พืช ซึ่งในกรณีนี้คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เนื่องจากหลักการ เงื่อนไข แนวปฏิบัติ ในการคุ้มครองพันธุ์พืชตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช แตกต่างกับกฎหมายสิทธิบัตรและระบบการคุ้มครองตามอนุสัญญาอุโปฟฉบับปี ค.ศ. 1991 อย่างมาก

3) การขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรไปยังสิ่งมีชีวิตทุกประเภท จะส่งผลกระทบต่อการกำกับดูแลการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างไม่

เป็นกรรม เช่น ผลกระทบต่อสิทธิเกษตรกรในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และหากมีการขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรไปยังพืชและสัตว์ อาจจะทำให้เกิดปัญหาการแย่งชิง ฉกฉวยทรัพยากรชีวภาพของไทยไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบ หรือที่เรียกว่า Bio-piracy มากขึ้น สร้างผลกระทบต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทย

4) ผลกระทบต่อสิทธิเกษตรกรและวิถีปฏิบัติของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายสิทธิบัตรมีข้อห้ามไม่ให้เกษตรกรเก็บพันธุ์พืชที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิบัตรไว้ในฤดูเพาะปลูกต่อไป หรือ การแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชกับเพื่อนบ้านหรือชุมชนอื่นเพื่อการคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์ซึ่งได้รับการคุ้มครองและอนุญาตให้กระทำภายใต้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของไทย

5) ปัญหาผลกระทบต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ ซึ่งตามอนุสัญญาฯ มีข้อกำหนดเรื่องการแจ้งขออนุญาตการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมล่วงหน้า เรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม เรื่องการเคารพภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ถ้าประเทศไทยต้องนำระบบสิทธิบัตรพืชและสัตว์ หรือการคุ้มครองพันธุ์พืชตามระบบอนุสัญญา UPOV มาใช้ จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือเงื่อนไขดังกล่าวที่เป็นพันธกรณีภายใต้อนุสัญญา CBD เนื่องจากภายใต้ระบบสิทธิบัตรและ ระบบอนุสัญญา UPOV ไม่มีข้อกำหนดเงื่อนไขในการเข้าถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ และการเคารพภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่อย่างใด

● ข้อเสนอแนะ

1) กรอบการเจรจาในประเด็นเรื่องการคุ้มครองพืชและสัตว์ภายใต้ระบบสิทธิบัตร จะต้องยืนยันในหลักการและสิทธิของประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก ที่ได้กำหนดไว้ในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS) ซึ่งเปิดโอกาสให้สิทธิแก่ประเทศสมาชิกในการปฏิเสธไม่ให้ความคุ้มครองพืชและสัตว์ภายใต้ระบบสิทธิบัตรได้

2) การแสดงจุดยืนว่า กฎหมายลักษณะเฉพาะที่มีประสิทธิภาพสำหรับการคุ้มครองพันธุ์พืชนั้นไม่ได้หมายความว่าถึงอนุสัญญา UPOV แต่อย่างใด นอกจากนี้ระบบกฎหมายไทยในการคุ้มครองพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 ก็เป็นระบบที่สอดคล้องกับพันธกรณีของ TRIPS ไม่จำเป็นต้องนำระบบคุ้มครองพันธุ์พืชตามอนุสัญญา UPOV หรือระบบสิทธิบัตรมาใช้

3) ควรเสนอให้มีการนำหลักการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เกี่ยวกับเรื่องการเข้าถึง การใช้ประโยชน์และการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเป็นธรรม มาบัญญัติไว้ในข้อตกลงเขตการค้าเสรีด้วย เพื่อป้องกันปัญหาการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรมของไทย

1.7 บทด้านการระงับข้อพิพาท

● ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

1) ส่วนที่เกี่ยวกับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับนักลงทุน (State-to-Investor) ซึ่งระบุไว้ในบทว่าด้วยการลงทุน

2) ส่วนที่เกี่ยวกับข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างรัฐกับรัฐ (State-to-State) ซึ่งกำหนดไว้เป็นบทเฉพาะของการระงับข้อพิพาทในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

- กำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วม (Joint Committee) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐบาลทั้งสองฝ่ายเพื่อควบคุมและทบทวนการดำเนินงานตามข้อตกลงและเรื่องของการค้าระหว่างประเทศ
- กำหนดให้ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทในด้านแรงงานและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ขั้นตอนตามลำดับ คือ การปรึกษาหารือ (Consultation) การเสนอให้มีคณะกรรมการร่วม (Joint committee) พิจารณาและหาวิธีการระงับข้อพิพาท และการจัดตั้งคณะกรรมการยุติข้อพิพาท (Dispute Settlement Panel)
- กำหนดให้มีการชดเชยค่าเสียหายโดยการประเมินด้วยเงินประจำปี (Annual Monetary Assessment) เข้ากองทุนซึ่งจัดตั้งและบริหารโดยคณะกรรมการร่วม

● ผลกระทบ

1) ผลกระทบด้านกฎหมาย

กลไกการระงับข้อพิพาทที่อยู่ในกรอบการเจรจาเป็นการใช้ระบบอนุญาโตตุลาการในส่วนของบทบัญญัติระงับข้อพิพาทแบบนักลงทุนต่อรัฐ ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เพราะหากข้อตกลงการจัดทำเขตการค้าเสรีไทย – สหรัฐอเมริกา เดินตามกรอบข้อตกลง NAFTA ด้วยการกำหนดให้นักลงทุนมีสิทธินำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการซึ่งสามารถดำเนินการอย่างเป็นอิสระจากอำนาจของศาลไทย ได้ตามกฎหมายของ ICSID หรือ UNCITRAL ประเทศไทยอาจต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ลงทุนต่างชาติ อันเนื่องจากกฎหมายหรือคำสั่งของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุน นอกจากนี้ประเทศไทยจะไม่สามารถยึดหรือริบคืนกิจการของคนชาติสหรัฐฯไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม จะมียกเว้นกรณีการยึดหรือริบคืนกิจการโดยอาศัยเหตุผลด้านผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งจะต้องกระทำโดยไม่เลือกปฏิบัติ และต้องเป็นการยึดหรือริบคืนกิจการโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (due process of law) ทั้งยังจะต้องจ่ายค่าชดเชยที่เพียงพอ เป็นธรรมและโดยไม่ชักช้าแก่นักลงทุน ซึ่งบทบัญญัติในลักษณะนี้จะส่งผลกระทบด้านกฎหมายและการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมต่อประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยจะไม่สามารถออกกฎหมายคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ อีกทั้งการกระทำใดๆ ของรัฐไทยที่มีผลจำกัดหรือเป็นอุปสรรคต่อการลงทุน อาจทำให้รัฐไทยถูกนักลงทุนสหรัฐฯฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายชดเชย

2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

สืบเนื่องจากการกำหนดให้มีการชดเชยความเสียหายโดยรัฐไทยดังกล่าวข้างต้น ภาระในการชดเชยดังกล่าวจะตกเป็นของสาธารณชน หากรัฐบาลไทยไม่ได้เตรียมการกำหนดมาตรการทางการเงินและงบประมาณเพื่อรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตนี้

● ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยไม่ควรยอมรับการใช้กลไกการระงับข้อพิพาทโดยผ่านระบบอนุญาโตตุลาการ โดยเฉพาะคดีด้านสิ่งแวดล้อม

2. ประเด็น (Issues) สิ่งแวดล้อมที่สหรัฐฯและไทยให้ความสนใจในการเจรจา

2.1 การค้าสัตว์ป่า

● ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

กรอบการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาปรากฏเงื่อนไขหนึ่งในการเจรจา คือ การที่ประเทศทั้งสองจะต้องปฏิบัติตามข้อผูกพันในอนุสัญญา CITES และมีความร่วมมือกันเรื่องการควบคุมการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับพืชและสัตว์ป่าที่อยู่ภายใต้บัญชีการคุ้มครอง

● ผลกระทบ

1) ผลกระทบด้านมาตรการการจัดการ (Regulatory) ประเทศไทยมีความพร้อมในด้านสถาบันและกลไกด้านกฎหมายในการที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพันของสนธิสัญญา CITES โดยภาพรวมแล้ว ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากความพยายามในการที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขของ CITES ในส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นสมาชิกของสนธิสัญญา CITES ที่มีบทบาทมากประเทศหนึ่ง และที่ผ่านมาได้มีส่วนสนับสนุนสำคัญในการดำเนินการของ CITES ในประเด็นด้านเทคนิคหลาย ๆ ประการ

2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact)

- ผลกระทบทางตรงที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของการค้าสัตว์ป่า ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากการเจรจาการค้าเสรีกับสหรัฐฯในระดับทวิภาคีไม่น่าที่จะมีผลในการเพิ่มปริมาณและมูลค่าการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐฯ เนื่องจากว่าอัตราภาษีนำเข้าของสินค้าประเภทเหล่านี้ต่ำมากอยู่แล้ว หรือไม่ก็ไม่มีภาษีนำเข้าเลย การที่ปริมาณการค้าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้นน่าจะเกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านทัศนคติของผู้บริโภคมากกว่า กล่าวคือ เมื่อตลาดของผู้บริโภคที่มี “จริยธรรม” (Ethical Consumers) เพิ่มขึ้น อุปสงค์สำหรับสัตว์ป่าและพืชป่าจะมีแนวโน้มที่ลดลง
- ผลกระทบทางอ้อม เกิดจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกระบวนการผลิตที่มีผลกระทบต่อภูมิภาคของสิ่งแวดล้อมและย้อนกลับมามีผลต่อความสามารถในการเข้าถึงตลาดของสหรัฐอเมริกา (Market Access) ในรายงาน Environmental Review ของสหรัฐฯได้ตั้งข้อสังเกตว่า FTA ไทย-

สหรัฐฯอาจจะสร้างโอกาสในการจัดการประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลรวมถึงสถานการณ์ป่าชายเลน และแหล่งอาศัยและหากินของสัตว์น้ำต่าง ๆ ในระบบนิเวศชายฝั่ง

3) ผลกระทบด้านสังคม

สิ่งสำคัญคือ ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสารจึงทำให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สัตว์ป่าและพืชป่ามีอยู่อย่างจำกัด ความพยายามในการเพิ่มจิตสำนึกของสาธารณชนเกี่ยวกับความสำคัญของสัตว์ป่าและพืชป่า และความจำเป็นในการที่จะลดการค้าที่ผิดกฎหมายนั้นมีความสำคัญต่อการกระตุ้นความร่วมมือในวงกว้างที่เป็นรูปธรรม

4) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

- สถานภาพของการเป็นสมาชิกของสนธิสัญญา CITES โดยหลักการแล้วน่าจะมีผลกระทบทางด้านบวกต่อสภาพแวดล้อม นอกจากนี้การเป็นสมาชิกของสนธิสัญญา CITES มีประโยชน์ในแง่ที่ว่ามีการทบทวนระหว่างประเทศทั้งทางด้านการกฎหมายและทางด้านการจัดการที่จะ มาช่วยผลักดันให้การดำเนินการควบคุมเป็นไปอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น
- ประเทศไทยมีการดำเนินการต่าง ๆ ที่จะมาสนับสนุนการดำเนินการตามข้อผูกพันของสนธิสัญญา CITES
- การตกลงด้านสิ่งแวดล้อมเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสในการที่จะระดมความร่วมมือ ระหว่างประเทศไทยและสหรัฐฯในการควบคุมการค้าสัตว์ป่าและพืชป่าที่ผิดกฎหมาย จึงคาดว่า การเจรจาการค้าเสรีมีผลทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างสองประเทศในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพิธีการทางศุลกากรและสถิติการค้าสัตว์ป่าที่จะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาการค้าที่ผิดกฎหมายของทั้งสองประเทศ

● ข้อเสนอแนะ

การเจรจา FTA ควรสร้างความชัดเจน ตั้งแต่ขั้นตอนของการเจรจาว่าสหรัฐฯ มี Non Trade Concerns (NTC) ด้านใดบ้าง และเงื่อนไขของการบังคับใช้จะมีผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงตลาดของสหรัฐฯ มากน้อยเพียงใด เพราะในกรณีที่มีการนำเอา NTC มาเป็นเงื่อนไขในการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าส่งออกจากไทย ความคลุมเครือจะเป็นผลเสียต่อประเทศไทยโดยเฉพาะกรณีที่ข้อกล่าวหาไม่มีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจน ประกอบกับขีดความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และทางด้านเทคนิคของประเทศไทยไม่เพียงพอที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาของสหรัฐฯ

2.2 สิ่งมีชีวิตดัดแต่งพันธุกรรม (GMOs)

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาไม่ได้มีข้อเรียกร้องเรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) แยกออกมาเป็นหัวข้อเฉพาะ แต่ในการเจรจาว่าด้วยการเกษตรมีประเด็นข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง GMOs ในลักษณะที่นำไปสู่การเปิดเสรีการค้าสินค้า GMOs มากขึ้น ดังนี้

1) ต้องการให้ประเทศคู่เจรจายึดถือข้อตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) ภายใต้องค์การการค้าโลกอย่างเคร่งครัด

2) ต้องการให้ประเทศคู่เจรจาจัดทำมาตรการต่างๆ ทางด้านการค้าที่ส่งผลกระทบต่อเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น การติดฉลากสินค้า GMOs เป็นต้น

- ผลกระทบ

1) ด้านกฎระเบียบ

การยึดถือปฏิบัติตามความตกลง SPS ภายใต้องค์การการค้าโลกอย่างเคร่งครัด จะเป็นผลทำให้ประเทศไทยไม่อาจใช้มาตรการจำกัดการนำเข้าสินค้าเกษตรจากสหรัฐอเมริกาที่เป็นหรือมีส่วนผสมจากสิ่งมีชีวิตดัดแต่งพันธุกรรม (GMOs) หรือ จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ เพื่อการปกป้องคุ้มครองระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม หรือ ไม่อาจจำกัดการนำเข้าโดยใช้เหตุผลด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจ-สังคม เนื่องจากตามเงื่อนไขขององค์การการค้าโลก การใช้มาตรการทาง SPS ต่อการค้า จะต้องมียุทธศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์อย่างชัดเจนเสียก่อน แต่ในกรณี GMOs นั้น ยังไม่มีข้อสรุปทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผลกระทบของ GMOs ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยเฉพาะผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาว

2) ด้านสิ่งแวดล้อม

- ผลกระทบต่อเนื่องจากข้อจำกัดในการใช้เหตุผลทางด้านสิ่งแวดล้อมมาจำกัดการนำเข้าสินค้า GMOs จึงทำให้ประเทศไทยต้องแบกรับความเสี่ยงจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเข้าสินค้า GMOs จากสหรัฐที่เข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น
- ปัญหาผลกระทบต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีในความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม ที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ หรือ มีความประสงค์ที่จะเป็นภาคีสมาชิก เช่น พิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ เนื่องจากหลักการและแนวปฏิบัติของความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่กล่าวถึงมีความขัดแย้งกับหลักปฏิบัติเรื่อง SPS ในองค์การการค้าโลก

3) ด้านเศรษฐกิจ

- มาตรการสำคัญประการหนึ่งที่ใช้กำกับควบคุมการใช้ประโยชน์จาก GMOs คือ การติดฉลากสินค้า ในการติดฉลากที่เป็นระบบบังคับนั้น ผู้ขายจำเป็นจะต้องทำการแยกแยะวัตถุดิบตั้งแต่ต้นทางไปจนตลอดห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งจะทำให้มีต้นทุนสูงขึ้น
- เหตุผลประการหนึ่งของการสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากพืช GMOs คือ การลดสารเคมีการเกษตร ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนของเกษตรกรและมีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม แต่ปรากฏงานศึกษาที่พบว่า ไม่เป็นเช่นนั้น

4) ด้านสังคม

- ความขัดแย้งระหว่างผู้ปลูกพืช GMOs กับเกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์บริเวณข้างเคียงที่ไม่ต้องการปลูกพืช GMOs ที่อาจได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนของพืช GMOs และต้องเพิ่มต้นทุนในการป้องกันการปนเปื้อน
- ความขัดแย้งภายในชุมชน และ/หรือ ระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนการใช้พืช GMOs กับกลุ่มที่คัดค้านการใช้พืช GMOs

ข้อเสนอแนะ

1. กำหนดเป็นหลักการไว้อย่างชัดเจนในเนื้อหาของข้อตกลงเขตการค้าเสรีว่า ข้อบทต่างๆ ในข้อตกลงฯ จะไม่มีผลต่อการจำกัดหรือสิทธิและหน้าที่ของประเทศไทย ที่มีอยู่ภายใต้ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่ประเทศเป็นภาคีสมาชิก ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

2. นำเอามาตรการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการกำกับดูแล ควบคุมการใช้ประโยชน์จาก GMOs โดยเฉพาะมาตรการที่มีการบัญญัติไว้ในความตกลงระหว่างประเทศมาบรรจุเพิ่มเติมเป็นข้อบทในข้อตกลงเขตการค้าเสรี

3. เร่งผลักดันการให้สัตยาบันเป็นภาคีสมาชิกของพิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ การเข้าเป็นภาคีสมาชิกในพิธีสารดังกล่าวจะทำให้ประเทศไทยสามารถใช้หลักการ Precautionary Approach มาใช้ต่อการดูแลจัดการปัญหา GMOs ได้โดยมีฐานทางกฎหมายระหว่างประเทศรองรับ

4. เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ประเทศไทยควรเร่งผลักดันการจัดทำและประกาศใช้กฎหมายความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosafety Law) เพื่ออุดช่องโหว่ทางกฎหมาย และให้รัฐมีเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อการกำกับดูแล GMOs ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 พลังงานและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

หัวข้อการเจรจา FTA ระหว่างไทย-สหรัฐฯ ไม่ได้ระบุหรือมีข้อเรียกร้องโดยตรงเกี่ยวกับการเปิดเสรีการลงทุนด้านพลังงานเป็นการเฉพาะ แต่มีความเป็นไปได้ที่ผู้ประกอบสหรัฐฯ จะให้ความสนใจลงทุนเพื่อการผลิตไฟฟ้าในประเทศไทยเพิ่มขึ้น อีกทั้งเพื่อป้องกันกรณีพิพาทที่อาจเกิดขึ้นและให้เกิดความสอดคล้องกับพันธกรณีที่สหรัฐฯ ใต้ใช้ในการเจรจาเขตการค้าเสรีกับทุกประเทศในเรื่องดังกล่าวมี 2 ประเด็นสำคัญ คือ (1) เทคโนโลยีการผลิตพลังงานไฟฟ้า และ (2) การขนส่ง

- ผลกระทบ

1) ประเด็นเทคโนโลยีการผลิตพลังงานไฟฟ้า เป็นผลกระทบทางอ้อมในเรื่องความเสี่ยงที่รัฐไทยอาจจะถูกฟ้องร้องโดยเอกชนจากสหรัฐฯ ในประเด็นดังนี้

- ประเด็น National Treatment เนื่องจากปัจจุบันการไฟฟ้าฝ่ายผลิตยังเป็นผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหญ่ที่สุดของประเทศ อีกทั้งยังควบคุมทรัพยากรที่สำคัญคือระบบสายส่ง จึงอาจเป็นปัญหาที่ถูกฟ้องในประเด็น National Treatment ได้
- ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่อาจจะถูกยกเลิก หรือ ไม่อนุญาตให้ดำเนินการหลังจากที่ได้รับสิทธิให้ดำเนินการจัดตั้งโรงไฟฟ้าไปแล้วตามข้อตกลง FTA เรื่องมาตรการการยึดทรัพย์ของเอกชน (expropriation) รัฐไทยมีโอกาสสูงมากที่จะถูกเอกชนสหรัฐฯ ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย ฝ่ายไทยคงต้องต่อรองกับสหรัฐฯ เพื่อให้มีเวลาในการปรับโครงสร้างทางกฎหมายและสถาบัน ก่อนการบังคับใช้ตามข้อบัญญัติด้านการลงทุนเรื่องมาตรการการยึดทรัพย์ของเอกชนตามข้อตกลง FTA
- ผลกระทบต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีในความตกลงพหุภาคีที่ไทยเป็นสมาชิกแต่สหรัฐฯ ไม่ได้เป็น โดยเฉพาะอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) หรือ ข้อตกลงกลไกสะอาดของพิธีสารเกียวโต

2) ประเด็นการขนส่ง

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

การเปิดการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกานั้น น่าจะมีผลให้ปริมาณการค้าขึ้นส่วนรถยนต์และมอเตอร์ไซด์เพิ่มมากขึ้น ส่วนในด้านของอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์นั้น เนื่องจากรายละเอียดสินค้าที่มีความแตกต่างกัน จึงมีความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะมีโอกาสในการส่งออกรถปิคอัพไปสหรัฐอเมริกา ขณะที่สหรัฐอเมริกาส่งรถยนต์นั่งส่วนบุคคลมาขายในประเทศไทยมากขึ้น

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

หากมีการเปิดการค้าเสรีระหว่างประเทศไทย-สหรัฐอเมริกาแล้ว คาดว่าสหรัฐอเมริกาอาจย้ายฐานการผลิตรถยนต์เข้ามาในไทยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันของไทยกับสหรัฐจะเป็นสิ่งจูงใจให้สหรัฐหันมาลงทุนเกี่ยวกับรถยนต์ในประเทศไทยมากขึ้น แต่การย้ายฐานการผลิตรถยนต์เข้ามานี้ อาจทำให้ไทยต้องรับภาระจากการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมและการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้น (energy incentive) ซึ่งนั่นคือ ไทยกลายเป็นฐานในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากขึ้นด้วย

● ข้อเสนอแนะ

1) การเจรจาควรป้องกันไม่ให้อเมริกายกประเด็นของการพัฒนาเทคโนโลยีลดก๊าซเรือนกระจก ตามพิธีสารเกียวโต หรือ กลไกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจกที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า โดยที่สหรัฐมิได้มีส่วนในกลไกนั้น ๆ มาเป็นเครื่องมือหรือข้อพิพาทในการพัฒนาเทคโนโลยีการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย

2) การย้ายฐานการผลิตเข้าในประเทศไทยเป็นการเพิ่มต้นทุนแฝงของการกำจัดของเสียและการเพิ่มการใช้พลังงานมากขึ้น ดังนั้น ในการเจรจาควรเปิดช่องให้สามารถควบคุมพื้นที่การลงทุนหรือพื้นที่ตั้งโรงงานได้ โดยใช้ค่าหรือมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือ

2.4 สินค้าและเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม

● ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

จากการเทียบเคียงเนื้อหาข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศต่าง ๆ ในบทความด้วยสิ่งแวดล้อม พบว่าประเด็นสินค้า/อุปกรณ์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมนั้นมีปรากฏอยู่ในข้อตกลงมีเนื้อหาสรุปคือ สหรัฐอเมริกาสันนิษฐานให้มีการค้าและการลงทุนด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยปกป้องและปรับปรุงด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศคู่สัญญา

● ผลกระทบ

ผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาในเรื่องของเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นส่วนหลัก แต่เนื่องจากไทยมีศักยภาพในการพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมบางประเภทโดยเฉพาะเรื่องการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งหากมีการแข่งขันจากต่างประเทศสูง อาจชะลอการขยายตัวของเทคโนโลยีได้

1) ด้านกฎระเบียบ

การตกลงเปิดการค้าเสรีระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกานั้น อาจทำให้ไทยต้องเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ไทยต้องเพิ่มการนำเข้าสินค้าและเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมจากต่างประเทศมากขึ้น

2) ด้านเศรษฐกิจ

ประเทศไทยควรใช้ประโยชน์จากการตกลงเปิดการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา เพื่อลดภาษีการนำเข้าสินค้าและเทคโนโลยีสิ่งแวดลอมจากสหรัฐอเมริกาเพื่อประโยชน์ในการ บำบัดมลพิษและสิ่งแวดลอมเป็นหลัก อีกทั้งเพื่อเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งแวดลอมให้สูงขึ้น แต่ไม่ควรให้การนำเข้ามาเป็นเงื่อนไขการเจรจาเพื่อยกระดับค่ามาตรฐานสิ่งแวดลอมให้เท่ากับ สหรัฐอเมริกา รวมทั้งการใช้อนุสัญญาผลิตภัณฑ์เข้ามาเป็นเงื่อนไขในการส่งออก

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

การตกลงเปิดการค้าเสรีระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา อาจทำให้สหรัฐอเมริกามีการย้าย ฐานการผลิตสินค้า หรือชิ้นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสิ่งแวดลอมบางรายการเข้ามาตั้งในไทย ซึ่งถ้า สหรัฐอเมริกาย้ายฐานการผลิตที่เป็นเทคโนโลยีระดับสูงเข้ามา ก็อาจเป็นประโยชน์ในด้านของ ความรู้และทักษะกับคนไทยที่อยู่ในสายงานการผลิตนั้นได้ แต่ในขณะเดียวกัน การย้ายฐาน การผลิตอาจขัดขวางการพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งแวดลอมในประเทศได้ โดยเฉพาะเทคโนโลยี ท้องถิ่น

● ข้อเสนอแนะ

- 1) การเปิดเสรีการค้ากับสินค้าและเทคโนโลยีสิ่งแวดลอมควรจำกัดเฉพาะบางรายการที่ ไม่แข่งขันกับการพัฒนาเทคโนโลยีในประเทศไทยเอง
- 2) การกำหนดให้มีช่วงเวลาของการลดภาษีการนำเข้าสินค้าและเทคโนโลยีสิ่งแวดลอม เพื่อให้สามารถพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศเพื่อการแข่งขัน

2.5 สินค้าใช้แล้ว

ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกาเนื้อหาข้อตกลงการเปิดการค้าเสรี ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศต่างๆ ในบาส่งแวดลอมไม่พบประเด็นเรื่องวัตุถุติบการรีไซเคิล แต่ประเด็นนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกับสิ่งแวดลอมและการลงทุนโดยตรง จึงควรมีการพิจารณาและ เสนอให้เป็นประเด็นข้อเรียกร้องเพิ่มเติมในการเจรจาทำความตกลงการเปิดการค้าเสรีไทย- สหรัฐอเมริกา

● ผลกระทบ

1) ด้านกฎระเบียบ

การทำข้อตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกานั้นต้องป้องกันไม่ให้มาบังคับให้ประเทศ ไทยต้องปรับกฎระเบียบให้เข้มงวดขึ้น ทั้งนี้ หากต้องมีการปรับกฎระเบียบของไทยควรเป็นไป ด้วยความสมัครใจและอยู่บนพื้นฐานความพร้อมของประเทศไทยเอง

2) ด้านเศรษฐกิจ

การนำเข้าวัตุถุติบใช้แล้วจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ไทยลดต้นทุนการผลิตจากการใช้ วัตุถุติบใหม่ลง แต่ไทยอาจต้องเพิ่มต้นทุนในด้านของการนำเข้าเทคโนโลยีการทำวัตุถุติบที่ใช้ แล้วให้บริสุทธิ์จากต่างประเทศ อีกทั้งต้องหาตลาดรองรับสินค้ารีไซเคิล ดังนั้น การนำเข้า

วัตถุดิบใช้แล้วจากสหรัฐอเมริกาที่มีภาษีที่ลดลงเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอที่จะประเมินมูลค่าการส่งออกสินค้ารีไซเคิลคืนสู่ตลาดต่างประเทศได้ เนื่องจากต้องพิจารณาปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น ความนิยมในการใช้สินค้า ฯลฯ

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

การนำวัตถุดิบใช้แล้วมาเข้าสู่กระบวนการใหม่นั้นเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่าได้วิธีการหนึ่ง แต่คงต้องเหลือส่วนที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้ ซึ่งส่วนที่เหลือนี้อาจทำให้ไทยต้องรับภาระในการกำจัดต่อไป ไทยจึงควรต้องมีมาตรการรองรับเพื่อป้องกันอันตรายจากการกำจัดของเสียเหล่านี้อย่างรัดกุม

● ข้อเสนอแนะ

1) ประเทศไทยควรเสนอให้สหรัฐอเมริกายกเว้น/ลดภาษีสินค้าที่ผลิตจากวัตถุดิบใช้แล้วที่นำเข้าจากสหรัฐอเมริกาให้กับประเทศไทย

2) การผลิตสินค้าจากวัสดุรีไซเคิลเสมือนเป็นการลดปริมาณขยะให้กับสหรัฐอเมริกา ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงควรให้การรองรับและสนับสนุนสินค้าจากวัสดุรีไซเคิลของไทยในส่วนนี้ด้วย

3) ประเทศไทยต้องสามารถใช้เงื่อนไขในการปกป้องสิ่งแวดล้อมมาเป็นตัวกำหนดเพื่อไม่ให้เกิดการเสียเปรียบทางการลงทุน และเกิดข้อพิพาทตามมาภายหลัง

2.6 กุ้งทะเล

● ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

1) เรื่องการค้าสินค้า (Trade in Goods) ในเรื่องการปรับลดอัตราภาษีศุลกากรและภาษีอื่นๆ สำหรับสินค้ากุ้งและผลิตภัณฑ์ และการเจรจาเรื่องการจัดมาตรการทางด้านการค้าที่มีใช้ภายใต้ (NTB) โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช

2) เรื่องสิ่งแวดล้อม (Environment) ประเด็นการเจรจาที่จะมีผลเกี่ยวโยงต่อเรื่องกุ้งทะเลคือ ข้อเรียกร้องของสหรัฐที่ต้องการให้ประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

● ผลกระทบ

1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำ FTA ไทย-สหรัฐ ที่อาจเกิดขึ้นหากมีการขยายการเพาะเลี้ยงกุ้งและการจับกุ้งจากธรรมชาติมีหลายประการ ดังนี้

- ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการขยายพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้ง

รายงานผลการสำรวจข้อเท็จจริงและผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำโดยคณะกรรมการศึกษาข้อมูลเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่น้ำจืดของกระทรวง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมพบว่า มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในหลายด้าน เช่น คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืช และผลกระทบทางด้านสังคม ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้และการถือครองที่ดิน การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

อาชีพต่างๆ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากของเสียมลพิษที่ปล่อยออกมาในกระบวนการผลิต

2) ผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

กรณีกุ้งขาวซึ่งไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย เป็นกุ้งพื้นเมืองในประเทศอเมริกาใต้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสัตว์น้ำพันธุ์ต่างถิ่น (Alien Species) ทำให้เกิดผลกระทบจากการนำชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาเลี้ยงมีสองประการใหญ่ คือ (1) การนำโรคซึ่งไม่เคยปรากฏของการระบาดปนเปื้อนเข้ามากับพันธุ์ต่างถิ่น และ (2) พันธุ์ต่างถิ่นอาจมีผลกระทบในด้านซึ่งไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของพันธุ์เจ้าบ้าน

3) ผลกระทบจากการจับกุ้งจากธรรมชาติ

ผลกระทบต่อการจับพ่อแม่พันธุ์กุ้งจากธรรมชาติมากขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งจนถึงขณะนี้ยังไม่มีการพัฒนาทางพันธุกรรม เพื่อนำกุ้งกุลาดำจากบ่อเลี้ยงมาเป็นพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกกุ้ง

● ข้อเสนอแนะ

1) จากกรณีศึกษาการค้าสินค้าขององค์การอุทธรณ์ของ WTO ในคดีกุ้ง-เต่าทะเล ดังนั้น ในการเจรจา FTA ไทย-สหรัฐฯ ฝ่ายไทยควรเรียกร้องให้มีการกำหนดหลักการและเงื่อนไขของการใช้การกระทำทางการค้าเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน โดยมุ่งให้การค้าและสิ่งแวดล้อมมีผลสนับสนุนต่อกัน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถใช้มาตรการต่างๆ เพื่อการดูแลจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการค้าขายกับสหรัฐฯ ได้โดยไม่ถูกฟ้องร้องจากสหรัฐฯ ทั้งนี้ ควรกำหนดให้เป็นที่ชัดเจนด้วยว่า ไม่ให้มีการใช้บังคับกับกระบวนการและวิธีการผลิตสินค้า (Production Process and Methods : PPMs) เนื่องจากจะเป็นปัญหาอย่างมากต่อประเทศไทย ดังเช่นที่เกิดขึ้นในกรณีข้อพิพาทเรื่องกุ้ง-เต่าทะเล

2) การจัดเตรียมแผนงาน โครงการ และมาตรการเพื่อรองรับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องมาจากการขยายการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล และการจับกุ้งทะเล

2.7 ป่าไม้

● ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

1) หัวข้อการค้าสินค้า วัตถุประสงค์การเจรจาในหัวข้อนี้ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย TPA 2002 และในกรอบการเจรจาตามเอกสารที่ผู้แทนการค้าสหรัฐฯ (USTR) ยื่นเสนอต่อรัฐสภา คือ

- การขจัดภาษีศุลกากรและภาษีอื่น รวมถึงค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐฯ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- การขจัดอุปสรรคการค้าที่ไม่ใช่ภาษีต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีต่อสินค้าส่งออกของสหรัฐฯ รวมถึงอุปสรรคอันเกิดจากการออกไปอนุญาตสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าอื่น ๆ

2) หัวข้อสิ่งแวดลอม ประเด็นการเจรจาที่จะมีผลเกี่ยวโยงต่อเรื่องป่าไม้ คือ ข้อเรียกร้องของสหรัฐที่ต้องการให้ประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดลอมอย่างมีประสิทธิภาพ

● ผลกระทบ

1) ผลกระทบต่อพื้นที่ป่าอนุรักษ์

หากพิจารณาในแง่ผลกระทบจากการลดภาษี ผลจากการทำ FTA ไม่น่ามีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ

- นับตั้งแต่มีการปิดป่าตั้งแต่ปี 2532 และยกเลิกสัมปทานการทำไม้ทั้งหมดในปี 2535 ประเทศไทยได้พึ่งพาการนำเข้าไม้จากต่างประเทศ และมีการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตไม้แผ่นเพื่อทดแทนไม้จากธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในประเทศ
- การขยายการส่งออกไม้ไปสหรัฐ ไม่น่าจะเกิดขึ้น เพราะอัตราภาษีนำเข้าไม้ของสหรัฐ ค่อนข้างต่ำอยู่แล้ว และหากมีการขยายตัวทางด้านการค้าขายไม้ และผลิตภัณฑ์ ไม่น่าจะมีผลกระทบต่อการทำไม้อย่างผิดกฎหมาย เนื่องจากสินค้าไม้ที่ส่งไปขายได้มาจากไม้ที่ปลูกในสวนป่า และไม้จากการนำเข้า ไม่ได้เป็นไม้จากป่าธรรมชาติหรือในเขตพื้นที่อนุรักษ์ แม้ว่าจะยังมีการลักลอบตัดไม้อยู่ในปัจจุบัน แต่ไม่ได้ตัดเพื่อการส่งออก เนื่องจากกฎระเบียบควบคุมด้านการส่งออกที่เข้มงวด
- ข้อเรียกร้องของสหรัฐในบทว่าด้วยสิ่งแวดลอมในประเด็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดลอมอย่างมีประสิทธิภาพ น่าจะส่งผลในทางบวกต่อการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้

2) ผลกระทบต่อสิ่งแวดลอม

หากมีการขยายพื้นที่การปลูกไม้โตเร็วเพื่อการส่งออกโดยการปลูกเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ อาจส่งผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดลอมในหลายด้าน เช่น ความขัดแย้งด้านการใช้ที่ดิน การชะล้างพังทลายของหน้าดิน ปัญหาการแย่งน้ำ ผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ฯลฯ นอกจากนี้ หากมีการอนุญาตให้นักลงทุนจากสหรัฐเข้ามาทำธุรกิจด้านป่าไม้ การปลูกป่า (จากการเจรจาเปิดเสรีด้านการลงทุน) อาจนำไปสู่ปัญหาความยุ่งยากของไทยต่อการดำเนินโครงการ CDM ภายใต้พิธีสารเกียวโต หรือ การปฏิบัติตามพันธกรณีต่างๆ ในความตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดลอมที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก แต่สหรัฐไม่ได้เป็นภาคี

● ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจรจาเรื่องแหล่งกำเนิดสินค้า เพราะไทยนำเข้าไม้จากต่างประเทศมาใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ ก่อนการส่งออก
- 2) ควรมีการสร้างความร่วมมือระหว่างไทย-สหรัฐ ในประเด็นการดูแลจัดการสวนป่า การผลิตและการค้าไม้ที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดลอมให้มากที่สุด

2.8 ความหลากหลายทางชีวภาพ

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

การเจรจา FTA ไทย-สหรัฐฯ ไม่มีข้อขัดแย้งด้วยเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาการเจรจาใน FTA ที่จะมีผลเกี่ยวโยงต่อเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่ในหลายหัวข้อ ได้แก่

1) การเจรจาด้านการเปิดเสรีภาคเกษตร ในประเด็นเรื่องการลดการอุดหนุน และเรื่องการปรับลดอัตราภาษีศุลกากร ที่จะมีผลกระทบเกี่ยวเนื่องกับการขยายการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว

2) การเจรจาด้านทรัพย์สินทางปัญญา ในประเด็นเรื่องการขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายด้านการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพของไทย

3) การเปิดเสรีสินค้าสิ่งมีชีวิตตัดแต่งพันธุกรรม ซึ่งทางสหรัฐมีข้อเรียกร้องให้ประเทศไทยยึดถือข้อตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) ภายใต้องค์การการค้าโลกอย่างเคร่งครัด และต้องการให้ประเทศไทยจัดทำมาตรการต่างๆทางด้านการค้าที่ส่งผลกระทบต่อเทคโนโลยีชีวภาพ

4) การเจรจาด้านการลงทุน ซึ่งทางสหรัฐมีข้อเรียกร้องให้ประเทศไทยให้ความคุ้มครองสิทธิประโยชน์นักลงทุนในระดับที่สูง และมีขอบเขตความหมายการลงทุนครอบคลุมถึงเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

- ผลกระทบ

1) ผลกระทบจากการเปิดเสรีการเกษตรต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

ผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพอันเนื่องมาจากผลการเปิดเสรีการเกษตร ที่จะทำให้มีการขยายพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออกมากขึ้น กรณีตัวอย่างที่สะท้อนปัญหานี้ได้ชัดเจน คือ เรื่องข้าว ในปัจจุบัน ความหลากหลายของพันธุ์ข้าวปลูกได้ลดลงไปมากซึ่งเป็นอันตรายอย่างมากหากมีการระบาดของโรคหรือแมลง อาจทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงและกว้างขวาง ดังนั้น หากมีการขยายตัวของการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นจากการทำ FTA ไทย-สหรัฐฯ จะมีผลกระทบต่อการเพิ่มความรุนแรงของปัญหาการลดลงของความหลากหลายของพันธุ์กรรมข้าวยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังมีปัญหาผลกระทบในลักษณะเดียวกันกับพันธุ์พืชชนิดอื่นๆและด้านปศุสัตว์ ซึ่งมีรายงานระบุว่าผลจากการนำเข้าพันธุ์สัตว์จากต่างประเทศมาเลี้ยงเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการละเลยพันธุ์สัตว์พื้นเมือง ซึ่งกำลังจะสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทย

2) การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ กฎหมายของไทย กรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช

กฎหมายสิทธิบัตรจากข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกาในประเด็นการขยายให้ ความคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตทุกประเภท คือ สัตว์ พืช และจุลินทรีย์ และหากไทยยอมรับข้อ เรียกร้องดังกล่าว จะส่งผลกระทบในด้านการดูแลกำกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลาย ทางชีวภาพของประเทศไทย ปัญหาการฉกฉวยนำทรัพยากรชีวภาพของไทยไปใช้อย่างไม่เป็น ธรรม (โจรสลัดชีวภาพ) รวมทั้งปัญหาด้านการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ

3) ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมและชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯใน FTA ให้ประเทศไทยยึดถือข้อตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการ ด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชภายใต้ต้องการการค้าโลกอย่างเคร่งครัด และต้องการให้ ประเทศไทยจัดทำมาตรการต่างๆทางด้านการค้าที่ส่งผลกระทบต่อเทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งหาก ประเทศไทยยอมรับตามข้อเรียกร้องดังกล่าว จะเป็นผลให้ไทยต้องเปิดรับสินค้าที่เป็นหรือมี ส่วนประกอบที่เป็นสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมเข้ามามากขึ้น รวมทั้งสิ่งมีชีวิตที่ไม่ได้มี แหล่งกำเนิดในประเทศไทยหรือชนิดพันธุ์ต่างถิ่น (Alien Species) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบ นิเวศและสิ่งแวดล้อม

4) ผลกระทบจากเรื่องการคุ้มครองการลงทุน

ข้อบทว่าด้วยการลงทุนในความตกลง FTA มีเนื้อหากว้างกว่าข้อกำหนดที่มีอยู่ในความ ตกลงทริปส์ (TRIPs) และได้นำหลักการเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (NT) มาใช้โดยไม่มี ข้อยกเว้นดังเช่นที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศ กอปรกับความไม่ชัดเจนว่า “สิทธิ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา” ภายใต้ข้อบทด้านการลงทุนที่อาจนำไปสู่กระบวนการยุติข้อ พิพาทมีความหมาย ขอบเขตเพียงใด โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นจาก “มาตรการบังคับใช้สิทธิ” (Compulsory License) ซึ่งนักลงทุนอาจสามารถเรียกร้องความเสียหายในด้านธุรกิจได้ ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้สูงว่า ปัญหาข้อพิพาทด้านการลงทุนจะนำไปสู่การปรับแก้กฎหมายด้าน ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศกำลังพัฒนา แม้ว่ากฎหมายเหล่านั้นจะมีความสอดคล้องกับ ความตกลงทริปส์อยู่แล้วก็ตาม

● ข้อเสนอแนะ

1) ไม่ยอมรับข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในประเด็นเรื่องการคุ้มครองพืชและสัตว์ภายใต้ ระบบสิทธิบัตร เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพให้ เกิดความยั่งยืนและเป็นธรรม โดยฝ่ายไทยจะต้องยืนยันในหลักการและสิทธิของประเทศ สมาชิก WTO ที่ได้กำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ ซึ่งเปิดโอกาสและให้สิทธิแก่ประเทศสมาชิก ในการปฏิเสธไม่ให้ความคุ้มครองพืชและสัตว์ภายใต้ระบบสิทธิบัตรได้ และสามารถจัดทำ กฎหมายเฉพาะ (Sui generic System) เพื่อการคุ้มครองสิ่งมีชีวิตได้

2) ยืนยันสิทธิและพันธกรณีของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยความ หลากหลายทางชีวภาพ และพิธีสารความปลอดภัยทางชีวภาพ และควรกำหนดเป็นหลักการให้ ชัดเจนในความตกลง FTA ไทย-สหรัฐฯ ว่าการปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าว ไม่ถือว่าเป็น

อุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี และไม่เป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิของนักลงทุนที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้ความตกลง FTA

2.9 การค้าปะการังและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศปะการัง

- ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกา

กรอบการเจรจาการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯตามที่ปรากฏในปัจจุบัน จะยังไม่พบประเด็นที่สหรัฐฯต้องการหยิบยกขึ้นมาเจรจา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าปะการังและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศปะการัง อย่างไรก็ตาม มีความเป็นไปได้สูงที่สหรัฐฯจะผลักดันให้มีการยอมรับเงื่อนไขและกำหนดข้อผูกพันในประเด็นการปกป้องสิ่งแวดล้อมที่มีความเชื่อมโยงกับการค้าระหว่างประเทศซึ่งอาจจะส่งผลให้ประเทศไทยเสียเปรียบในแง่ของอำนาจการต่อรองและการแข่งขัน เนื่องจากมีต้นทุนสูงขึ้นในการควบคุมและติดตามตรวจสอบเพื่อให้การอนุรักษ์ปะการังและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศปะการังเป็นไปตามมาตรฐานที่สหรัฐฯ ต้องการ ขณะเดียวกัน หากมองในแง่บวก อาจถือได้ว่า เป็นโอกาสกระตุ้นและส่งเสริมให้ประเทศไทยปรับปรุงมาตรฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศปะการังอย่างได้ผลในระยะยาว ทั้งนี้ ภายใต้การวิเคราะห์สถานการณ์และความต้องการรับความช่วยเหลือของไทยอย่างรอบคอบ ซึ่งรวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศปะการังจากการลงทุนด้านการท่องเที่ยวด้วย

- ผลกระทบ

ผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-สหรัฐฯในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปะการังน่าจะมาจากประเด็นขีดความสามารถในการป้องกันความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย ซึ่งนอกจากจะเป็นจุดอ่อนให้สหรัฐฯ สามารถยกขึ้นมาเป็นเหตุผลเพื่อกีดกันการค้าแล้ว ยังอาจมีผลกระทบต่อเนื่องถึงความสามารถในการป้องกันความเสียหายต่อทรัพยากรปะการัง อันเนื่องมาจากการลงทุนในส่วนของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชายฝั่งในประเทศไทยอีกด้วย

- 1) ด้านนโยบายและการจัดการ

การดำเนินงานด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปะการังของไทยเพื่อให้มีการจัดการปะการังโดยสอดคล้องกับคุณค่าทางนิเวศวิทยาและเศรษฐกิจ และได้มีการจัดทำแผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศ อย่างไรก็ตาม นโยบายและกฎหมายที่กล่าวมานั้น ยังไม่มีความสมบูรณ์ เนื่องจากยังไม่มีความพยายามของรัฐที่จะปรับปรุงมาตรการที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศ ให้มีความเข้มงวดและครอบคลุมประเด็นปัญหามากยิ่งขึ้น

2) ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

- ปัญหาด้านการอนุรักษ์ปะการังและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศปะการัง ยังเป็นประเด็นที่ รัฐบาลไทยและภาคประชาชนยังต้องช่วยกันหาวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไข เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ไม่ให้เกิดผลเสียต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การพัฒนารายได้ของประเทศและการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและทางทะเลของประเทศ และหากสหรัฐฯใช้เงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมาอ้าง อาจกระทบต่อแนวทางการใช้ชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ชายฝั่ง
- ปัญหาความเสื่อมโทรมของแนวปะการังในทะเลไทยยังคงเป็นปัญหาที่อยู่ในระหว่างการหาทางป้องกันและแก้ไข
- แนวปะการังถือว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญสูงสุดของไทย สามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแนวปะการังหลายรูปแบบ อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทำให้แนวปะการังหลายแห่งของประเทศไทยเสื่อมสภาพลง
- การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง เช่นการสร้างท่าเทียบเรือ โรงไฟฟ้า และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้นเป็นปัจจัยเพิ่มความเสื่อมโทรมของแนวปะการังและระบบนิเวศปะการัง ปัญหาดังกล่าวคือปัจจัยที่อาจทำให้สหรัฐฯหยิบยกขึ้นมาใช้ประโยชน์ในการเจรจาและเป็นข้อเรียกร้องในภายหลังได้

● ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เจรจากับหน่วยงานที่ดูแลด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อให้แน่ใจว่าการค้าปะการังและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศปะการัง ตลอดจนการอนุรักษ์ระบบนิเวศปะการังของไทยจะไม่ถูกนำมาใช้เป็นเงื่อนไขหรือประเด็นฟ้องร้องในกรณีอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้อง เช่น การลงทุน และการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2) น่าจะเป็นโอกาสที่ไทยอาจหารือร่วมกับสหรัฐฯ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน ตามหลักวิชาการและประสบการณ์ที่สหรัฐฯ รวบรวมไว้และมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

2.10 ของเสียอันตราย

ประเด็นข้อเรียกร้องในการเจรจาของสหรัฐอเมริกาเรื่องของเสียอันตราย (Hazardous Waste) ไม่ได้ถูกหยิบยกเป็นหัวข้อเฉพาะของการเจรจา FTA ระหว่างไทย-สหรัฐฯ แต่ในหัวข้อการเจรจาด้านสิ่งแวดล้อมมีประเด็นที่เชื่อมโยงกับเรื่องของเสียอันตรายซึ่งอาจมีลักษณะที่จะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของปริมาณของเสียอันตรายในประเทศไทย อีกทั้งยังอาจนำไปสู่กรณีพิพาททางการค้าที่ประเทศไทยมีโอกาสที่จะถูกฟ้องร้องในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการของเสีย

อันตรายเป็นไปตามพันธกรณีของอนุสัญญาบาเซลที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก แต่สหรัฐฯ ไม่ได้เป็นภาคีสมาชิก ประเด็นในด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเสียอันตราย ได้แก่

1) สหรัฐฯ กล่าวว่าประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับของเสียอันตราย ที่ยังไม่มีการจัดการให้ดีเท่าที่ควร

2) สหรัฐฯ มีท่าทีแสดงความสนใจในการทำธุรกิจ recycle ในประเทศไทย

3) มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดกรณีพิพาท อันเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาบาเซล ที่เกี่ยวกับการควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตราย

● ผลกระทบ

1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

การเปิดการค้าเสรี หรือ FTA ระหว่างไทยและสหรัฐฯ มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมของไทยโดยเอกชนสหรัฐฯสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอาจเกิดปัญหา “Pollution Haven” จากการลงทุนของสหรัฐฯ กล่าวคือ ประเทศกำลังพัฒนากลายเป็นแหล่งรองรับมลพิษจากการลงทุนของประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากการที่ผู้ลงทุนส่วนใหญ่ของประเทศพัฒนายพยายามแสวงหาฐานการผลิตที่มีต้นทุนต่ำ อันจะมีผลให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ซึ่งรวมถึงการลงทุนฐานการผลิตที่มีมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่ต่ำกว่า หากมีการลงทุนด้านการจัดการของเสียอันตรายของสหรัฐฯเพิ่มขึ้นด้วย ก็อาจช่วยทำให้ความสามารถในการจัดการปัญหาของไทยมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ แต่ต้องมีมาตรการบังคับใช้กฎหมายในการป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบทิ้งของเสียอันตรายเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาของเสียอันตรายที่จะทวีความรุนแรง และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะหากมีการส่งของเสียอันตรายที่แฝงเข้ามาในลักษณะธุรกิจรีไซเคิล (recycle)

2) ผลกระทบด้านกฎหมายและด้านเศรษฐกิจ

- แม้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้มีการร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการของเสียอันตราย แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่ประกาศใช้ อีกทั้งกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกลายเป็นจุดอ่อนที่สหรัฐฯอาจใช้โจมตีไทยภายใต้บทสิ่งแวดล้อมของข้อตกลง FTA สหรัฐฯอาจนำไปเป็นประเด็นที่จะเรียกร้องให้ไทยต้องรับผิดชอบต่อการปล่อยให้เกิดการละเมิดกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมหลายครั้ง ซึ่งรวมไปถึงการเสียค่าปรับได้ แม้ดูจะมีผลดีต่อการบังคับใช้กฎหมายของไทยเอง แต่ประเด็นเหล่านี้อาจถูกหยิบยกไปใช้ในการต่อรองด้านการค้าเรื่องอื่นๆของสหรัฐฯ ซึ่งจะกลั้บมาเ็นผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยได้
- สหรัฐฯมีแนวคิดที่จะใช้หลักของความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility :EPR) ซึ่งเป็นที่มาของระเบียบ WEEE ที่ทางสหภาพยุโรปพัฒนาขึ้นมาเช่นกัน ซึ่งอาจมีผลให้ไทยในฐานะฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรม

อิเล็กทรอนิกส์ให้สหรัฐต้องรับผิดชอบต่อซากและเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นไปด้วย

- สหรัฐมีระบบการจัดการและเทคโนโลยีการจัดการของเสียอันตรายที่มีประสิทธิภาพ และมีกฎหมายและมาตรฐานที่ชัดเจน ซึ่งหากเปรียบเทียบการกำจัดของเสียอันตรายกับประเทศไทยซึ่งมีความพร้อมในเรื่องของโครงสร้างทั้งทางกฎหมายและเทคโนโลยีน้อยมาก ขณะที่การเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มว่าจะทำให้เกิดการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นโดยเฉพาะอุตสาหกรรมหนัก ดังนั้น ของเสียอันตรายที่เกิดจากอุตสาหกรรมย่อมจะมีมากขึ้นด้วย และเพื่อให้สามารถดำเนินการด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมไทยให้สามารถแข่งขันในตลาดโลก จึงควรพิจารณา 2 ประเด็นสำคัญ คือ (1) มาตรฐานที่ต่างกัน การสร้างกฎหมายและมาตรฐานใหม่ในประเทศ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและผลกระทบในประเทศเป็นหลัก และ (2) โครงสร้างภายในที่ต่างกัน (infrastructure) ควรมองในเชิงการนำรูปแบบการจัดการและบริการการกำจัดของเสียอันตรายมาใช้ เนื่องจากประเทศไทยยังขาดเรื่องบริการการกำจัดของเสียอันตรายรวมทั้งเทคโนโลยีในการบำบัดขั้นสูงซึ่งอาจไม่คุ้มในการแข่งขันทางเทคโนโลยี

3) ผลกระทบด้านการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี

สืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาบาเซล (Basel Convention) ซึ่งไทยเป็นภาคีสมาชิก ในขณะที่สหรัฐไม่เป็นภาคีสมาชิก พิจารณาจากประสบการณ์ของ NAFTA แสดงให้เห็นถึงกรณีที่เกิดการจับข้อพิพาทระหว่างเอกชนและรัฐภายใต้บทลงโทษ ทำให้การพยายามปฏิบัติตามพันธกรณีของข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมกระทำได้อย่างยากขึ้น

● ข้อเสนอแนะ

1) พยายามใช้ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Cooperation) ให้เป็นประโยชน์ โดยเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีในด้านการจัดการของเสียอันตราย รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียอันตราย

2) ต้องมีการระบุให้ชัดเจนใน FTA ว่าการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาบาเซลที่ไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ไม่สามารถนำไปสู่การที่เอกชนสหรัฐฯ จะฟ้องรัฐบาลไทยได้

3) ไทยควรริบประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการจัดการของเสียอันตราย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่จะทำให้เกิดการลักลอบเอาของเสียอันตรายเข้ามาในประเทศโดยแฝงในรูปธุรกิจรีไซเคิลได้

3. ผลประโยชน์จากการค้าและต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและต้นทุนสุขภาพ: การประยุกต์ใช้แผนจำลองสเตลลา (Stella Model)

คณะนักวิจัยได้ทำการศึกษากรณีผลกระทบจากอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพคนงาน เพื่อให้สามารถค้นพบแนวโน้มทิศทางและเปรียบเทียบผลประโยชน์และผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทยจากการเปิดเสรีการค้า การศึกษากรณีอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีสัดส่วนการส่งออกต่อมูลค่า GDP มากที่สุดของประเทศ และเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่จะได้รับผลกระทบอย่างมากจากข้อตกลง FTA โดยดำเนินการศึกษาจากการประยุกต์ใช้แบบจำลองสเตลลา (Stella Model) และนำภาระต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและต้นทุนสุขภาพที่เกิดจากการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมดังกล่าวมาเป็นปัจจัยการศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผลประโยชน์สุทธิทางด้านเศรษฐกิจจะเป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยในระยะยาว หลังการเปิดการค้าเสรี FTA ซึ่งมีปัจจัยสำคัญชี้ขาดอยู่ที่ขนาดของภาระต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยพบว่าหากภาระต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนงานและชุมชนเพิ่มขึ้นในอัตราที่เกิดกว่า 50% ขึ้นไปของต้นทุนของปัจจุบัน จะมีผลทำให้รายได้ทางการค้าจากที่เพิ่มขึ้นจากการทำ FTA จะมีค่าติดลบ ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงภาระการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและด้านวัฒนธรรมที่สำคัญอื่นๆ เช่น การกำจัดซากสินค้าอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุแล้ว การบำบัดมลพิษในน้ำใต้ดิน ต้นทุนทางด้านสังคมที่สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพราะการเข้ามาตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การพิการสุขภาพของประชากรที่ได้รับผลกระทบ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม **การที่ภาระต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนงานและชุมชนจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลไทย เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด** จากประสบการณ์ทั้งในและต่างประเทศพบว่า กรณีที่รัฐใช้นโยบายป้องกัน(prevention measures and policy) เป็นหลัก จะมีต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมีต่ำ แต่หากรัฐบาลมีแนวคิดให้ความสำคัญต่อเม็ดเงินการลงทุนมากเกินไป และปล่อยปละละเลยการจัดการและควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมจนเกิดปัญหานั้นนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมในลักษณะเช่นนี้ น่าจะนำความเสียหายทางเศรษฐกิจให้กับประเทศในระยะยาวมากกว่าที่จะได้รับผลดีจากการขยายการค้าและการลงทุนจากการเปิดการค้าเสรี ดังนั้น การเฝ้าระวัง ติดตาม การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม และการกำหนดเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมของผู้ผลิต จึงมีความสำคัญมากกว่าที่ประเทศไทยจะได้ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้าที่เพิ่มขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อบกพร่องการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกา

จากการรวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์และผลงานศึกษาของนักวิจัยในโครงการซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อบกพร่องการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาคือกรณีศึกษาตัวอย่างเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเจรจาต่อรอง โดยสามารถศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ 3 หัวข้อ ดังนี้

1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความโปร่งใสของรัฐบาลสหรัฐในการบังคับใช้และการแก้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นการดำเนินการในรูปแบบการแก้ไขบทบัญญัติ หรือ กฎระเบียบในระดับมลรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์เฉพาะกิจให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชน ซึ่งลักษณะการละเมิดส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นที่มีความขัดแย้งกับชุมชนในท้องถิ่น

2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของบริษัทเอกชนของสหรัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายบัญญัติทั้งในประเทศสหรัฐและในประเทศกำลังพัฒนา มักเป็นปัญหาจากธุรกิจบริการขนาดใหญ่ที่สร้างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงให้กับประชาชนในท้องถิ่นจนเกิดกรณีพิพาทเพื่อเรียกร้องความเสียหายจากประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในประเทศสหรัฐและประเทศกำลังพัฒนาที่บริษัทเอกชนสหรัฐเข้าไปลงทุน ทั้งนี้กรณีพิพาทเหล่านี้มักไม่ได้รับการแก้ไขและบำบัดอย่างเหมาะสมจนเกิดเป็นกรณีพิพาทอย่างต่อเนื่อง

3) ปัญหาการละเมิดสิทธิของบริษัทหรือหน่วยงานของสหรัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรชีวภาพ (Bioprospecting) ปัญหาเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรชีวภาพของบริษัทหรือหน่วยงานของสหรัฐเกิดจากการลงทุนธุรกิจขนาดใหญ่ของสหรัฐโดยเฉพาะธุรกิจด้านการเกษตร และธุรกิจยา โดยไม่มีการแบ่งผลประโยชน์ให้กับประชาชนในท้องถิ่น และใช้เครื่องมือทางกฎหมายเพื่อละเมิดสิทธิให้นักลงทุนภาคเอกชนหรือหน่วยงานรัฐสามารถดำเนินการลงทุน หาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจได้อย่างเต็มที่ จนทำให้เกิดกรณีพิพาทกับหน่วยงานอิสระ หรือ ชุมชนในท้องถิ่น

สรุปผลการศึกษาของโครงการ

จากการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในการศึกษาข้อตกลง “บทสิ่งแวดล้อม” (Environment Chapter) คือ การที่รัฐภาคีต้องมีหลักประกันว่าการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายของตนมี “ระดับสูง” (*high level of environmental protection*) และต้องบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของตนอย่างมีประสิทธิภาพ” (*to effectively enforce its environmental laws*) ซึ่งหากพิจารณาอย่างผิวเผินตามมุมมองด้านสิ่งแวดล้อม อาจถือว่าน่าจะส่งผลดีต่อการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในประเทศในช่องทางใดทางหนึ่ง แต่หากพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากบทอื่นๆ นอกเหนือไปจากบทสิ่งแวดล้อม

โดยตรง จะพบความซับซ้อนและขัดแย้งกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในบทสิ่งแวดล้อมเอง และมีประเด็นที่น่าห่วงใยที่สามารถสรุปได้เป็น

1. ผลกระทบต่อระดับสิ่งแวดล้อม

1.1 ผลกระทบทางตรง หมายถึง ผลกระทบที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศจากการทำการค้าเสรี ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่ได้อยู่ในขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้โดยตรง

1.2 ผลกระทบทางอ้อม หมายถึง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ต้องอาศัยการปรับตัวผ่านกลไกทางสถาบันต่างๆ ซึ่งผลกระทบจากตัวบทสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดขึ้นผ่านทางกลไกการระงับข้อพิพาทที่เอื้อให้เอกชนสามารถฟ้องรัฐได้ (Investor-State Dispute Settlement) ซึ่งจะส่งผลให้รัฐภาคีมีโอกาสถูกฟ้องและไม่สามารถออกมาตรการบางประการเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมได้ และยังมีประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Issues) อีกหลายประเด็นที่สหรัฐจะสามารถหยิบยกมาเป็นข้ออ้างเพื่อฟ้องร้องรัฐไทย หรือ ใช้เป็นข้อเรียกร้องทางการค้าได้เช่นกัน ซึ่งผลกระทบทางอ้อมเป็นผลกระทบส่วนใหญ่ที่ได้ทำการศึกษาไว้ในรายงานฉบับนี้

2. ผลกระทบที่จะมีต่อ “ศักยภาพในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม” (Environmental Capacity)

ซึ่งส่วนใหญ่อาจเป็นผลกระทบในทางบวก เช่น การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างทั้ง 2 ประเทศทางด้านสิ่งแวดล้อม การแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนการถ่ายทอด เทคโนโลยีที่ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผลการศึกษาเบื้องต้นพบประเด็นที่น่าเป็นห่วงและควรให้ความสำคัญมากที่สุดคือประเด็นเกี่ยวกับปัญหาความขัดกันของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบทสิ่งแวดล้อมกับบทอื่นๆ ในการเจรจา (Inconsistency) ไม่ว่าจะเป็นตัวเนื้อความ (Context) หรือ ในการตีความหมายและนำไปใช้ (Implementation) ซึ่งข้อบทเจรจาที่มีแนวโน้มว่าจะก่อให้เกิดปัญหามาก ประกอบด้วย **บทการลงทุน (Investment Chapter)** ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักลงทุนสหรัฐได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันกับนักลงทุนในประเทศและนักลงทุนจากประเทศอื่นๆ (Non-discrimination Treatment) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญคุ้มครองว่านักลงทุนไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ประเทศคู่ค้าอาจต้องการ (Performance Requirement) และยังคงมีหลักประกันไม่ให้เกิดการยึดทรัพย์หรือยกเลิกกิจการโดยรัฐ (Expropriation) อีกด้วย ซึ่งมาตรการคุ้มครองนักลงทุนเหล่านี้เองที่มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมต่อมาได้ เนื่องจากหากไทยต้องการจะออกกฎหมายคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด ในอนาคตไทยอาจมีสิทธิถูกนักลงทุนสหรัฐฟ้องร้องผ่านทางกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐและนักลงทุน (Investor – State Dispute Settlement) ซึ่งอาจถือว่าเข้าข่ายปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Roll-back Hypothesis” ทั้งนี้ จะเห็นว่าผลที่เกิดขึ้นขัดแย้งกับเป้าหมายในบทสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องการให้รัฐคู่เจรจามีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในระดับสูง อีก

บทหนึ่งที่มีความขัดแย้งก็คือ **บททรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Right Chapter)** ซึ่งสหรัฐต้องการให้ประเทศคู่เจรจาขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรให้ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตทุกประเภท (Life Patent) โดยไม่มีข้อกำหนดที่พิจารณาถึงแหล่งที่มาของพันธุกรรมที่ใช้เป็นฐานในการประดิษฐ์ อันจะส่งผลให้รัฐไม่สามารถกำกับดูแลการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นธรรมได้ ซึ่งขัดกับหลักการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพในบทสิ่งแวดล้อมเอง หรือ ความเข้มงวดในบททรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด ซึ่งขัดกับหลักการรักษาระดับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่สูงในบทสิ่งแวดล้อมเช่นกัน

นอกจากนี้ ยังพบอีกด้วยว่าข้อตกลงการค้าเสรียังอาจเป็นอุปสรรคให้ไทยไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงพหุภาคีต่างๆทางด้านสิ่งแวดล้อม (Multinational Environmental Agreement: MEAs) ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะ MEAs ที่สหรัฐไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีด้วย ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นมีแนวโน้มที่รัฐไทยอาจถูกฟ้องโดยเอกชนสหรัฐ ผ่านกลไก Investor-State Dispute Settlement ได้

Fair Legal Model of Environment Chapter

ในการศึกษาครั้งนี้ โครงการฯได้เสนอ Fair Legal Model of Environment Chapter ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้และการระดมสมองระหว่างนักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างประเทศจากกลุ่มประเทศ ASEAN กลุ่มประเทศ NAFTA และกลุ่มประเทศ CAFTA-DR ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop on the ASEAN Expert Collaboration for FTA Negotiations with the United States) ที่จัดขึ้น 2 ครั้ง โดยได้ทำการการศึกษา Templates ของข้อบัพทด้วยสิ่งแวดล้อมที่สหรัฐลงนามข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ เนื้อหาของ Fair Legal Model of Environment Chapter ไล่เรียงเริ่มตั้งแต่วัตถุประสงค์ มาตราที่ 1 ถึงมาตราที่ 9 แต่ละมาตราได้สรุปข้อบัญญัติที่เป็นผลกระทบต่อประเทศไทยและเสนอข้อบัญญัติใหม่เพื่อแก้ไขผลกระทบดังกล่าว ในบางมาตรา ได้เสนอทางเลือกในการแก้ไขผลกระทบ ส่วนในมาตราที่ไม่พบว่าจะมีผลกระทบใดๆ ก็บัญญัติไว้คงเดิม Fair Legal Model นี้ ถือเป็นข้อเสนอเพื่อการค้าที่เป็นธรรมและมีความรับผิดชอบระหว่างกัน และคาดหวังให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรี

ข้อคิดเห็นต่อคณะเจรจาฝ่ายไทย

คณะนักวิจัยได้เสนอข้อคิดเห็นจากการศึกษาโครงการฯอันประกอบด้วย (1) เอกสารประกอบการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา 4 ฉบับ และ (2) เอกสารในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปใส่ใน Non-Conforming Measures นำเสนอต่อคณะเจรจาด้านสิ่งแวดล้อมฝ่ายไทยเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2548

เอกสารประกอบการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา 4 ฉบับ ได้แก่

เอกสารฉบับที่ 1 คือ ข้อเสนอแนะต่อการเจรจาข้อตกลง FTA Thai-US ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

เอกสารฉบับที่ 2 คือ ข้อเสนอแนะต่อการเจรจาข้อตกลง FTA Thai-US ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

เอกสารฉบับที่ 3 คือ ข้อมูลผลกระทบจากการลงทุนโดยตรง (FDI) Thai-US ของประเทศพัฒนาที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ทั้งในกรณีประเทศไทยและประเทศอื่นๆ

เอกสารฉบับที่ 4 คือ เรื่องการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อนำเสนอในการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ เรื่อง Environmental Co-operation ระหว่างไทย-สหรัฐฯ

เอกสารในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปใส่ใน Non-Conforming Measures ซึ่งครอบคลุมตัวอย่าง เหตุผล และ Keywords ใน 7 ประเด็น คือ

1. การปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ MEAs ที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก
2. มาตรการของรัฐเพื่อการระงับ บรรเทา เยียวยา กรณี Emergency Response / Safeguard ทั้งในแง่ Environment, Economic and Social Disruption
3. การกำหนดและบังคับใช้นโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และเครื่องมือเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมให้สูงขึ้น
4. การกำหนดและบังคับใช้นโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และเครื่องมือเพื่อการคุ้มครองปกป้องสุขภาพ และสาธารณสุขของประชาชน
5. การดำเนินการเพื่อคุ้มครอง ปกป้องความมั่นคงของประเทศ
6. การกำหนดและบังคับใช้นโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และเครื่องมือเพื่อการคุ้มครองพิทักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. การคุ้มครองรักษาสีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีของชาติ (Public Morale)

ข้อสังเกตจากการศึกษาและกระบวนการเจรจาในการเชื่อมโยงระหว่างประเด็นการค้าและสิ่งแวดล้อม

คณะนักวิจัยได้สรุปข้อสังเกตจากการศึกษาเรื่องจุดอ่อนของการเจรจาทำ FTA ไทย-สหรัฐอเมริกาและจากการที่คณะนักวิจัยในโครงการได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการเจรจาการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดขึ้นในประเทศไทย 2 ครั้ง คือ การเจรจารอบที่ 3 ณ โรงแรมรอยัลคลิฟ บีชีส์สอร์ท พัทยา จังหวัดชลบุรี และการเจรจารอบที่ 6 ณ โรงแรมเวสติน จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือการเจรจาการค้าระหว่างประเทศของไทยต่อไป

1. ข้อสังเกตจากผลการศึกษาเรื่อง ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา ขอบข่ายด้วยการลงทุน โดยสรุปจุดอ่อนของการเจรจาทำ FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา ได้แก่

1.1 ประเทศไทยยังขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดรับการเปิดเสรีอย่างแท้จริง ขาดการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจในการเจรจา FTA อย่างเป็นระบบ โปร่งใส และยั่งยืน การเจรจาท่าโดยเร่งรีบและไม่มีการศึกษาวิจัยผลกระทบต่อภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน การเจรจาแบบ “ปะติดปะต่อ” Patchy Work และแบบ “negative approach” นั้นไม่เพียงพอที่จะพัฒนาประเทศและไทยไม่อยู่ในฐานะที่แข่งขันได้ โดยเฉพาะหากปราศจากกรอบระเบียบและกลไกที่ดีเพียงพอทางการค้าและการลงทุน

1.2 สหรัฐฯมียุทธศาสตร์และนโยบายในการเจรจา FTA คือ 1) การเจรจา FTA เป็นวิธี “Divide and Rule” ของสหรัฐฯ เป็นการทำลายระบบกฎเกณฑ์การค้าโลกซึ่งเป็น Preferential Trading System ทำให้สหรัฐฯสร้างอำนาจในการต่อรองได้มากกว่าและได้ประโยชน์มากกว่ากรอบการเปิดเสรีพหุภาคี (Multilateral Agreements) ใน WTO หรือ อาเซียน และ 2) สหรัฐฯ ย่อมเจรจาในสิ่งที่ดีกว่า และยังไม่ได้ ได้แก่ WTO-Plus commitments เกี่ยวกับ intellectual-property protection covering patents, data exclusivity, plant varieties, copyright, compulsory licensing and other issues (TRIPS-Plus), TRIMS-Plus และ ASEAN-Plus

1.3 เปรียบเทียบประโยชน์ที่ไทยได้รับการเข้าถึงตลาดอเมริกาของสินค้าส่งออกไทยกับสิ่งที่ไทยต้องสูญเสียถือว่าไม่คุ้มค่า เนื่องจากไทยต้องประสบอุปสรรคที่สำคัญกว่าคือ Non-tariff Barrier (เช่น การใช้กฎแหล่งกำเนิดสินค้าที่ไทยเสียเปรียบ), Unilateral Measures (มาตรการฝ่ายเดียวในการขัดขวางการเข้าถึงตลาดอเมริกาของสินค้าไทย), SPS Measures, Anti-Dumping, การไม่เปิดตลาดแรงงาน ฯลฯ แต่ไทยต้องแลกกับการเข้าสู่ตลาดไทยของสหรัฐฯมากกว่าที่เคยเป็น สหรัฐฯสามารถเข้ามาลงทุนโดยเข้าถึงฐานทรัพยากรธรรมชาติ สินค้าที่ไทยเคยผลิตและจำหน่ายในไทยได้ต้องกลายมาเป็นสินค้านำเข้า อีกทั้ง ไทยยังต้องแข่งกับคู่ค้าในตลาดอเมริกาเองอีกด้วย การเปิดตลาดอเมริกาจึงไม่ได้เปิดในความเป็นจริง นอกจากนี้ ยังมีกรณีการเปิดเสรีด้านบริการของไทยซึ่งสามารถทำประโยชน์ให้สหรัฐฯมากกว่าการค้าสินค้า นักลงทุนสหรัฐฯสามารถเข้าถึงตลาดการจัดซื้อจัดจ้าง (the government-procurement market) และไทยยังต้องให้ความคุ้มครองเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องแรงงานและสิ่งแวดล้อมต่อสหรัฐฯ (labour and environmental standards; and cross-cutting disciplines to make domestic regulation)

1.4 FTA ทำให้ไทยต้องเปลี่ยนโครงสร้าง (overhaul) กฎหมายไทยอย่างมากมาย หากยอมตามข้อเสนออเมริกาเรียกร้องทุกประการ เช่น ต้องเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการลงทุน มาตรการการลงทุนถูกยกเลิกกลไกในการควบคุมตลาดเงิน ฯลฯ

2. ข้อสังเกตจากการที่คณะนักวิจัยในโครงการฯ ได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการเจรจาการค้าเสรี ไทย-สหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม 2 ครั้ง คือ

2.1 การเข้าร่วมสังเกตการณ์การเจรจารอบที่ 3 ณ โรงแรมรอยัลคัลลิฟ บีชีรีสอร์ท พัทยา จังหวัดชลบุรี มีข้อสังเกต ดังนี้

- (1) คณะเจรจาฝ่ายไทยไม่ได้มีการวางแผนเตรียมการยุทธศาสตร์การเจรจาที่ดีพอ ไม่มีการนำประเด็นข้อเรียกร้องหลักด้านสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยมีความกังวล และมีความต้องการจากสหรัฐฯมาเจรจา เป็นแต่เพียงนำประเด็นเรื่องความร่วมมือด้านการฝึกอบรม (Training Cooperation) มาเจรจากับสหรัฐฯ
 - (2) ฝ่ายไทยไม่ได้หยิบยกประเด็นเรื่องการถ่ายโอนเทคโนโลยี (Technology Transfer) ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญมาเจรจากับคณะเจรจาฝ่ายสหรัฐฯ แต่จากการท้วงติงของคณะนักวิจัยโครงการฯ ปรากฏผลคือ คณะเจรจาฝ่ายสหรัฐฯไม่ได้ตอบรับโดยตรงต่อข้อเรียกร้องประเด็นดังกล่าวของฝ่ายไทย เนื่องจากเรื่องดังกล่าวถือเป็นเรื่องการลงทุนของเอกชน ซึ่งรัฐบาลสหรัฐฯไม่มีอำนาจบังคับให้เป็นไปตามที่คณะเจรจาฝ่ายไทยต้องการ แต่จะสามารถกระทำได้เฉพาะกรณีการลงทุนที่ไม่เข้าข่ายการลงทุนของเอกชน
- 2.2 การเข้าร่วมสังเกตการณ์การเจรจารอบที่ 6 ณ โรงแรมเวสติน จังหวัดเชียงใหม่
- (1) เมื่อเปรียบเทียบกับ การเจรจารอบที่ผ่านมา (รอบที่3) คณะเจรจาฝ่ายไทยได้มีการเตรียมการเนื้อหาบริบท (Context) การเจรจาเรื่องสิ่งแวดล้อมมาก่อน โดยนำข้อเสนอแนะบางประเด็นที่ได้จากการศึกษาของคณะนักวิจัยโครงการฯ รวมทั้งประเด็นซึ่งทางคณะเจรจาได้ศึกษาเตรียมการมาแล้วไปเจรจากับคณะเจรจาฝ่ายสหรัฐฯ
 - (2) คณะเจรจาฝ่ายสหรัฐฯมีความพร้อมในการวางแผนเตรียมการเจรจา ทั้งในเรื่องเนื้อหาบริบท (Context) และเรื่องยุทธศาสตร์ในการเจรจา
 - (3) จุดอ่อนเด่นชัดของคณะเจรจาฝ่ายไทย คือ ขาดยุทธศาสตร์ในการเจรจาต่อรอง และจากปัญหาดังกล่าวทำให้คณะนักวิจัยโครงการฯเล็งเห็นความจำเป็นในการเตรียมการเพื่อแก้ปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ในการเจรจา 2 ประการ คือ
 - (3.1) ประเทศไทยขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการเรื่องยุทธศาสตร์ในการเจรจา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องส่งเสริมและให้การสนับสนุนสถาบันการศึกษาในประเทศให้เป็นผู้ริเริ่มในการสร้างองค์ความรู้และผลิตบุคลากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว เพื่อเตรียมความพร้อมในกระแสโลกาภิวัตน์ทางการค้าของโลกปัจจุบัน
 - (3.2) เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์หนึ่งที่ต้องศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเจรจาต่อรอง คือ การเรียนรู้ข้อบกพร่องของประเทศคู่เจรจา ดังนั้น คณะนักวิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ข้อบกพร่องการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกา (บทที่5) เพิ่มเติมในรายงานการศึกษาวិจัยโครงการฯ

ตารางสรุปข้อมูลผลประเมินด้านสิ่งแวดล้อมและข้อเสนอแนะต่อการเจรจา